

KOULUTUKSELLINEN KÄSIKIRJA "Yrittäjyyden opettaminen"

**Projekti:
"Innovative Metodologies and
PRactices on VET"
IMPROVE**

Hanke on rahoitettu osana EU:n
Erasmus+ KA2 strategista kumppanuushanketta
ammattillisille koulutuksille

**Projektinnumero
2018-1-UK01-KA202-047912**

Projektin kesto: 1.10.2018 – 31.3.2021

Find An Internship (Iso-Britannia)
sähköposti: info@findaninternship.co.uk
puh.: +447519322842
web: <http://findaninternship.co.uk>

Euro-Idea Fundacja Społeczno-Kulturalna (Puola)
sähköposti: euroidea.fsk@gmail.com
puh.: +48795071528
web: <https://euroidea.wordpress.com/>

Kainotomia (Kreikka)
sähköposti: info@kainotomia.com.gr
puh.: +30241055590
web: www.kainotomia.com.gr

Turun yliopisto (Suomi)
sähköposti: communications@utu.fi
puh.: +358 29 450 5000
web: <https://www.utu.fi>

Youth Europe Service (Italia)
sähköposti: yes.potenza@gmail.com
puh.: +39097121124
web: www.yespotenza.wordpress.com

Informamentis Europa (Italia)
sähköposti: info@informamentiseuropa.eu
puh.: +390823354691
web: www.informamentiseuropa.eu

Julkaisun sisältö kuvastaa ainoastaan tekijöiden näkemyksiä, eikä komissiota
voida saattaa vastuuseen niiden sisältämien tietojen mahdollisesta käytöstä.

Yhteisrahoitettu
Euroopan unionin
Erasmus+ -ohjelmasta

Sisällys

MISTÄ ON KYSYMYS?	4
Luku 1: Yrittäjyyskasvatus Euroopassa	5
1.1. Yrittäjyyskasvatuksen merkitys koulutusjärjestelmässä .. Error! Bookmark not defined.	
Yrittäjyyden määritelmä ja tärkeät vaikuttajat	5
1.2. Yrittäjyyskoulutus – Euroopan Komissio	7
1.3. Kansalliset olosuhteet ja politiikat kumppanimaissa	7
1.3.1. Suomi	8
1.3.2. Kreikka	9
1.3.3. Italia	10
1.3.4. Puola	11
1.3.5. Yhdistynyt Kuningaskunta	13
Luku 2: Yrittäjyysmetodologia ja pedagogiikka ammatillisessa koulutuksessa	16
2.1. Yrittäjyys ja yrittäjyyskasvatus	16
2.1. Kolme tavoitetta yrittäjyyskasvatukseen: asenne, tieto ja taidot	Error! Bookmark not defined.
2.2. Yrittäjyyspedagogiikka	18
2.2.1. Yhteistoiminnallinen oppiminen	18
2.2.2. Tekemällä oppiminen	19
2.2.3. Opettajan rooli.....	19
2.3. Yrittäjyyden opettaminen	20
2.3.1. Yrittäjämäinen oppimisympäristö	20
2.3.2. Menetelmät	22
2.4 Yrittäjyyden opiskelu.....	30
Luku 3. Yrittäjyyskasvatuksen toteutus, tapauksia kumppanimaista	32
3.1. Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden projektit	32
3.1.1. Suomi.....	32

1.1.2.	Puola	34
1.1.3.	Italia	39
3.2.	VET trainers programmes	39
3.2.1.	Suomi.....	39
3.2.2.	Yhdistynyt Kuningaskunta	40
3.3.	Ammatilliset oppilaitokset	44
3.3.1.	Suomi	44
3.3.2.	Kreikka.....	46

Seuraa projektia [Facebookissa](#)

Vieraile projektin [Websivuilla](#)

Kumppanit:

MISTÄ ON KYSE?

Tämä asiakirja on osa Projektin tuotosta 1 – Yrittäjyyden opettaminen (Intellectual Output 1 – Teaching Entrepreneurship). Se pyrkii tarjoamaan metodologiaa ja pedagogiikkaa ammatillisten oppilaitosten yrittäjyyskoulutuksen toteuttamiseen. Asiakirja alkaa yleiskatsauksella eurooppalaiseen yrittäjyyskoulutukseen. Tämän jälkeen fokus siirtyy yrittäjyyteen ja yrittäjämäiseen koulutukseen ja edelleen siihen, miten yrittäjyyttä voidaan opettaa ammatillisen koulutuksen opiskelijoille. Lopuksi esitellään joukko onnistuneita tapauksia, jotka vaikuttivat opiskelijoihin, opettajiin ja oppilaitoksiin.

LUKU 1: YRITTÄJYYSKASVATUS EUROOPASSA

1. Yrittäjyyskasvatuksen merkitys koulutusjärjestelmässä

Yrittäjyyden määritelmä ja tärkeät vaikuttajat

Yrittäjyys voidaan määritellä "minä tahansa pyrkimyksenä uuden hankkeen tai uuden liiketoiminnan luomiseen, kuten itsenäisenä ammatinharjoittamisena, uutena liiketoimintaorganisaationa tai olemassa olevan liiketoiminnan laajentamisena yksilön, yksilöistä koostuvan ryhmän tai vakiintuneen yrityksen toimesta"¹. Se viittaa kapasiteettiin ja halukkuuteen kehittää, organisoida ja johtaa liiketoimintaa ja sen riskejä, jotta toiminta tuottaisi voittoa. Yrittäjähengen keskeisiä piirteitä ovat innovaatio ja riskinotto, ja yrittäjähenkisyys on olennainen osa valtion kykyä menestyä jatkuvasti muuttuvilla ja yhä kilpailluilla maailmanmarkkinoilla². Yrittäjyys nähdään laajalti talouskehitystä tukevana. Yhdistyneiden Kansakuntien Kestävän kehityksen tavoitteet pitävät yrittäjyyttä keinona köyhyyden lopettamiseksi (SDG 1), tapana edistää syrjimätöntä ja kestävästä talouskasvua, työllisyyttä ja riittäviä työmahdollisuuksia kaikille (SDG 8) sekä keinona vähentää eriarvoisuutta maiden sisällä ja niiden välillä (SDG 10).

GEM – Global Entrepreneurship Monitor

Global Entrepreneurship Monitorin (kansainvälinen yrittäjyyden seurantaraportti GEM) perustivat vuonna 1997 kaksi yrittäjyyden professoria London Business Schoolista (LBS) ja Babson Collegesta. Aivan kuten Maailman talousfoorumin vuosittain julkaisema maailmanlaajuinen kilpailukykyindeksi, GEM kokoaa tietoja yrittäjähenkisestä kilpailukykyvästä. Tutkijat yli 100 maasta tekevät yhteistyötä GEM:n puitteissa ja julkaisevat maailmanlaajuisia ja kansallisia raportteja sekä erityisiä aiheraportteja, ja vaikuttavat näin maailmanlaajuisesti yrittäjyyspolitiikkaan ja monitieteelliseen akateemiseen tutkimukseen. Perustamisestaan lähtien GEM on seurannut yrittäjyyden trendejä ja keskittynyt erityisesti yrittäjämielisen ajattelutavan, motivaatioiden, toimintojen ja kunnianhimon sekä kansallisten kehysolosuhteiden tilaan. Näitä kaikkia tarvitaan yrittäjyyden kukoistamiseen.

¹ Reynolds, P. D., Hay, M., & Camp, S. M. (1999). *Global Entrepreneurship Monitor: Executive Report*. Kaufman Centre for Entrepreneurial Leadership, 3.

² Reynolds, P. D., Hay, M., & Camp, S. M. (1999). *Global Entrepreneurship Monitor: Executive Report*. Kaufman Centre for Entrepreneurial Leadership, 3.

Junior Achievement Europe

Junior Achievement Europe, joka on suomalaisen Nuori yrittäjyys -yhdistyksen kattojärjestö, on suurin yrittäjyyttä, työvalmiutta ja talouslukutaitoa käsittelevien koulutusohjelmien tarjoaja Euroopassa. JA Europe on osa maailmanlaajuista JA-yhteisöä. JA luo mahdollisuuksia työllistyvyyteen, työpaikkojen luomiseen ja taloudelliseen menestykseen. Lukuvuonna 2018–2019 JA Europe tavoitti yli 4 miljoonaa nuorta oppijaa 40 maassa 140 000 vapaaehtoisen yrittäjän ja 130 000 kouluttajan tuella. JA Europe pyrkii lisäämään koulutussisältöjen ja tulevaisuuden työpaikoilla tarvittavien taitojen keskinäistä vastaavuutta tukemalla oppilaitosten ja yritysten välistä yhteistyötä.

JA Europen toimiala ulottuu peruskouluista yliopisto-opintojen alkuvaiheisiin. Se tarjoaa opettajille koulutusta yrittäjyystaitojen kehittämisessä ja auttaa nuoria hankkimaan yrittäjyystaitoja. JA Europe on kehittänyt Virtuaalisen oppaan yrittäjyyden oppimiseen (TES-opas), The Entrepreneurial School Awards -palkinnon ja poliittisia suosituksia laativan ja hyviä käytäntöjä levittävän European Entrepreneurship Education Network -verkoston (EE-HUB). Sen käsiälää ovat myös 15–19-vuotiaille suunnattu kansainvälinen yrittäjyystaitoja, -tietoa ja -asenteita kehittävä Entrepreneurial Skills Pass -sertifikaatti sekä Yrittäjyyskasvatuksen innovaatioklusteri (ICEE), joka analysoi yrittäjyyskoulutusohjelmien vaikuttavuutta vuosina 2015-2018³.

Yrittäjyyskoulutus ammatillisessa koulutuksessa

Yrittäjyyskasvatusta voidaan pitää hyödyllisenä ammatillisessa koulutuksessa, koska opiskelijat ovat siirtymässä työmarkkinoille ja itsenäisen ammatinharjoittaminen voidaan nähdä uravaihtoehtona. Yrittäjyyskoulutus ei ainoastaan muokkaa nuoria oppijoita yrittäjiksi, vaan se tarjoaa heille myös nykypäivän työmarkkinoilla tarvittavia monialaisia taitoja.

Innovaatioiden ja yrittäjyyden edistäminen on yksi Euroopan unionin painopisteistä ammatillisessa koulutuksessa (2015–2020). Yrittäjyystaitoja tulisi myös kehittää edelleen ammatillisen koulutuksen avulla, todetaan ammatillisen koulutuksen tulevaisuutta vuoden 2020 jälkeen koskevassa raportissa⁴. Yrittäjyyskyky on yksi 2000-luvun taidoista, joita pidetään tärkeinä työmarkkinoille pääsyssä ja niillä menestymisessä⁵. Nuorten opiskelijoiden ohella myös ammatillinen täydennyskoulutus (CVET) kouluttaa strategian mukaisesti aikuisia työntekijöitä, jotta heillä olisi tarvittavat taidot sopeutua muuttuviin työmarkkinoihin ja yrittäjyyteen⁶. Yhteistyön lisääminen yritysten kanssa varmistaisi, että opettajilla on paremmat valmiudet auttaa opiskelijoita hankkimaan yrittäjyystaitoja.

---

³Entrepreneurship – A Skill for Life, JA Europe, Available:

http://jaeurope.org/index.php?option=com_attachments&task=download&id=352:JA-Europe-factsheet-2016

⁴ Opinion on THE FUTURE OF VOCATIONAL EDUCATION AND TRAINING POST 2020, Advisory Committee on Vocational Training, European Commission, Employment, Social Affairs and Inclusion, 3.12.2018

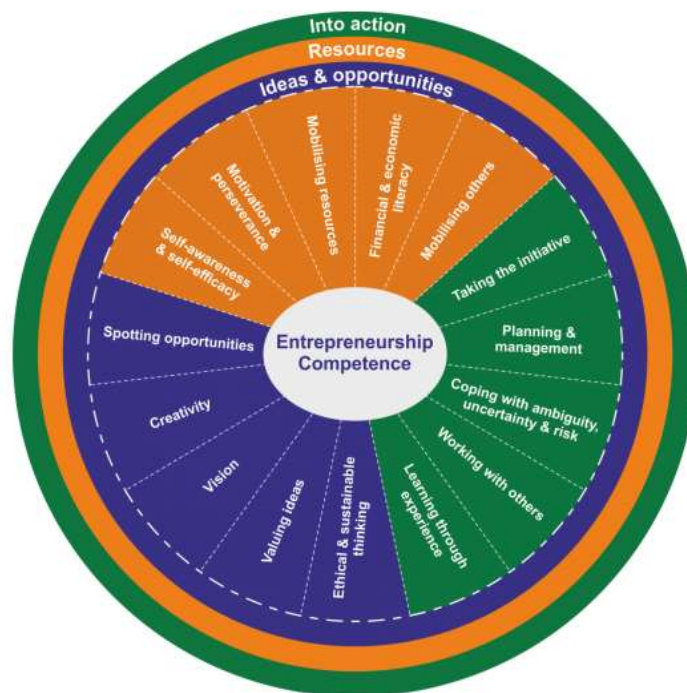
⁵ Cedefop, Vocational education and training in Europe, 1995-2035, Scenarios for European vocational education and training in the 21st century, published 2020

⁶ Vocational education and training for better skills, growth and jobs, European Commission, 2012

Kun tarkastellaan ammatillisen koulutuksen tulevaisuuden skenaarioita vuodelle 2035, ammatillinen koulutus ymmärretään nykyaikaistettuna oppisopimuskoulutuksen muotona ja edellytyksenä innovaatioiden ja yrittäjyyden huippuosaamiselle. Skenaariossa ammatillinen koulutus on kehityksen eturintamassa, ja mikä tekisi siitä yhden tärkeimmistä poluista kehittää johtajia, innovaattoreita ja yrittäjiä tietyillä aloilla.

1.1. Yrittäjyyskoulutus – Euroopan Komissio

Euroopan komissio tähdensi yrittäjyyskasvatuksen tärkeyttä ensi kertaa vuonna 2003 vihreässä kirjassaan ”Yrittäjyys Euroopassa”. Euroopan kansalaisten ja järjestöjen yrittäjyyskyvyn kehittäminen on ollut monien vuosien ajan yksi Euroopan unionin keskeisistä poliittisista tavoitteista, ja se on yksi elinikäisen oppimisen kahdeksasta avaintaidosta. Euroopan komissio on ehdottanut ”Uutta osaamisohjelmaa Euroopalle: Vahvistetaan yhdessä inhimillistä pääomaa, työllistävyyttä ja kilpailukykyä”, jonka tavoitteena on vastata Euroopan nykyisiin osaamishaasteisiin. Euroopan komission yhteinen tutkimuskeskus (JRC) on kehittänyt EntreCompin, joka tunnetaan myös nimellä Yrittäjyyden osaamiskehys. EntreComp kuvaa yrittäjyyttä elinikäisenä osaamisena ja tarjoaa työkalun yrittäjyyskäyttämisen tunnistamiseen. Siitä on tullut yhteinen viitekehys yrittäjyysopetukseen liittyville aloitteille. Kehys jakaa yrittäjyysosaamisen kolmeen osaamisalueeseen, oppimistuloksiin ja taitotasoihin. Alla oleva kaavio esittelee yrittäjyysosaamisalueet:

Kuva 1: EntreComp eli Yrittäjyyden osaamiskehys

1.2. Kansalliset olosuhteet ja politiikat kumppanimaissa

1.2.1. Suomi

Yrittäjyyskasvatusta ohjaa Suomen opetushallitus (OPH) ja perusopetuksen opetussuunnitelma. Päätaavoitteena on laajentaa taitojen, asenteiden, arvojen ja kiinnostuksen kirjoa. Työelämätaidot ja yrittäjyys tunnustetaan yhtenä laaja-alaisen osaamisen oppimistavoitteista. Opetuksessa se tarkoittaa, että:

- Opiskelijoiden tulee kehittää taitoja, jotka edistävät kiinnostusta ja myönteistä suhtautumista työelämään
- Opiskelijoiden tulisi hankkia kokemusta, joka auttaa heitä ymmärtämään työn ja yrittäjyyden merkitystä, yrittäjyyden mahdollisuuksia ja omia vastuitaan yhteiskunnan jäsenenä
- Opiskelijoiden tulee lisätä tietämystään työelämästä, oppia yrittäjyyskäyttäytymistä ja ymmärtää, mitä merkitystä heidän taidoillaan on työuran kannalta
- Opiskelijoita tulee tukea omien ammatillisten kiinnostuksenkohteidensa tunnistamisessa ja jatko-opintojen valinnassa

Koulutukselle suunnattujen yrittäjyyslinjausten (2017) tavoitteena on suunnata, kehittää ja ohjata toimenpiteitä yrittäjyyden ja yrittäjyyskasvatuksen edistämiseksi eri koulutustasoilla. Yrittäjyyslinjaukset toimivat konkreettisena toiminnan arvioinnin ja kehittämisen työkaluna oppilaitosjohdolle, henkilöstölle sekä muille yrittäjyyskasvatustoimijoille. Lisäksi linjaukset antavat vinkkejä ja suunnittelun tukea käytännön työhön. Linjaukset on jaettu neljään eri kategoriaan⁷:

- Strateginen taso ja johtajuus, mukaan lukien suunnittelu, resurssien kohdentaminen, arviointi; henkilöstön pätevyys; koulutuksen eri alojen ja tasojen yhteistyö; yritys- ja työelämäyhteistyö
  - Yrittäjyyskasvatukseen ja yrittäjyyden edistämiseen on osoitettu resursseja
  - Henkilöstölle annetaan vuosittain riittävät mahdollisuudet osallistua yrittäjyyteen liittyvään koulutukseen
  - Yrittäjyyden edistämiseen liittyvät toimet muodostavat olennaisen oppimispolun
  - Opiskelijoiden työharjoittelujaksoille on määritelty yrittäjyyteen liittyvät oppimistavoitteet
- Opettajien osaamisen kehittäminen
  - Kaikille opetuksen ja varhaiskasvatuksen alojen opiskelijoille tarjotaan mahdollisuus kehittää yrittäjyyskasvatusosaamistaan
  - Yrittäjyyttä tukeva koulutus
  - Kaikilla oppijoilla on mahdollisuus kehittää yrittäjyyteen liittyviä tietojaan ja taitojaan
  - Oppilaitokset tekevät tehokasta yhteistyötä yrittäjyyttä tukevien yritysten ja organisaatioiden kanssa

⁷ Yrittäjyyskoulutuksen linjaukset Suomessa, <https://minedu.fi/yrittajyyslinjaukset>

- Jokainen voi kokeilla yrittäjyyttä opintojensa aikana
- Muualla hankitut yrittäjyystaidot tunnustetaan ja tunnustetaan
- Oppimisympäristöt
  - Kokeilukulttuuria vahvistetaan sekä yksilöiden että organisaatioiden tasolla

Suomen kansallinen koulutuksen arviointikeskus (FINEEC) toteutti yrittäjyyskasvatuksen arvioinnin ammatillisessa koulutuksessa ja korkeakouluissa vuosina 2017–2018. Sen tavoitteena oli arvioida yrittäjyysopintoja ja yrittäjyyttä tukevaa toimintakulttuuria sekä opiskelijoiden kokemuksia yrittäjyyden oppimisesta. Arvioinnin mukaan vähintään 72 % ammattikouluista tarjoaa yrittäjyyskoulutusta. Opiskelijoiden mukaan yleinen suhtautuminen yrittäjyyteen on melko myönteinen. Heille paras tapa oppia yrittäjyydestä oli yritysysteistyö, yrittäjien tarinoiden kuuleminen ja yrittäjämäiset opetusmenetelmät. Opiskelijat suhtautuivat varsin kriittisesti verkko-opintoihin. Suurin osa opiskelijoista mainitsi, että he eivät olleet saaneet tarpeeksi tietoa yrittäjäksi ryhtymisestä.

1.2.2. Kreikka

Kreikalla on aina ollut voimakas taipumus yrittäjyyteen, ja maassa onkin paljon yrityksiä asukasta kohti. Monet yrityksistä ovat kuitenkin perinteisesti olleet tuottamattomia, alikehittyneitä ja liiallisen keskittyneitä kulutuslähtöisiin aloihin, joilla on alhainen kasvupotentiaali. Vaikka eurokriisi tuhosi Kreikan talouden, se pakotti myös muuttamaan käsitystä yrittäjyydestä. Yrittäjyydestä tuli kriittinen osa kasvun palauttamista. Potentiaalia havaittiin eri sektoreilla, ja muiden uravaihtoehtojen puuttuessa yrittäjyyttä alettiin pitää Kreikan mahdollisuutena päästä ulos kriisistä⁸. Endeavour Kreikan toimitusjohtaja Haris Makriniotis mukaan "on tarpeen laajentaa älykästä pääoman käyttöä useille aloille, joilla Kreikalla on kilpailuetua ja jotka tarjoavat mahdollisuuksia yrittäjille. Näitä ovat esimerkiksi maatalous, elintarvikkeiden jalostus ja matkailu".

Kreikan GEM-tutkimusohjelmaan (Global Entrepreneurship Monitor) osallistuneen taloudellisen ja teollisen tutkimuksen säätiön IOBEn julkaiseman vuotuisen yrittäjyysraportin 2017–2018 mukaan Kreikan yritystoiminnan suurimmat esteet liittyvät kansallisen yrittäjyyspolitiikan laajemman kehyksen puuttumiseen. Lisäksi maan epävakaa verojärjestelmä, uusiin hankkeisiin kohdistuvien verotuksellisten motiivien puute sekä muiden tekijöiden (kuten uusien yritysten perustamista valvovien julkisten elinten) byrokratia ja tehottomuus ovat edelleen merkittäviä esteitä yritysten perustamiselle. Yrittäjyyttä rajoittavat myös vaikeudet saada rahoitusta, merkittävät markkinoille pääsyn esteet ja vallitseva epäselvä yrittäjyyskulttuuri. Aiempiin vuosiin verrattuna tutkimuksessa havaittiin lievää lähentymistä innovaatiovetoisten talouksien keskiarvoon, mikä viittaa yrittäjyyteen liittyvän osaamisen kehittämiseen kaikilla koulutustasoilla.

---

⁸ Alison Coleman, Post-Eurozone Crisis: Greek Entrepreneurship Starts to Flourish

Kreikalla on kuitenkin yksi maailmanlaajuisesti korkeimmin sijoittuvista maista epäonnistumisen pelon mittarilla, joskin vastaavaa nousutrendiä on raportoitu kaikkialla Euroopassa viime vuosina. Epäonnistumisen pelko on lisääntynyt vuodesta 2009 taluskriisin seurauksena, ja se on edelleen selvästi pitkän aikavälin keskiarvoa korkeammalla tasolla. Vuonna 2017, kuten myös 2016, mittarin arvo oli 70,4 % väestöstä, mikä on kaikkien aikojen korkein prosenttiosuus.

Raportissa⁹ korostetaan olemassa olevaa ratkaisevaa tarvetta tarjota motiiveja yrittäjyyden kehittämiseksi. Kehitystarpeet keskittyvät koulutustason parantamiseen, liiketoimintasuuntautumisen kohentamiseen ja rahoituksen saatavuuden helpottamiseen. Toimien ja strategioiden olisi keskityttävä erityisesti yrittäjyyttä tukeviin ohjelmiin – sekä julkisiin että yksityisiin – ja hankkeisiin sekä aloitteisiin, jotka kohdistuvat nuoriin yrittäjiin, naisiin ja työttömiin. Lisäksi tarvitaan uusien rahoitusvälineiden kehittämistä ja tukea niille. Yksityisten ja julkisten toimijoiden tulisi investoida sijoitusilmapiirin parantamiseen toimilla, jotka kannustavat yrittäjyyttä ja tarjoavat motiiveja.

1.2.3. Italia

Yrittäjyyskoulutus Italiassa

Italia toteutti ammatillisen koulutuksen sektorin uudistuksen vuonna 2015. Uudistuksen taustalla olivat Euroopan unionin merkittävimmät yrittäjähenkisyyden kehittämiseen tähtäävät strategiset linjaukset. Ne käsittelevät yrittäjähengen kehittämistä opetuksessa ja oppimisessa sekä keinoja lisätä työelämän ja koulutuksen synergiaa. Uudistuksen tavoitteena on oppimistulosten parantaminen, oikeudenmukaisuuden lisääminen ja koulun ja työn vuorottelun käyttöönotto yrittäjyyskasvatuksen keinona.

Italiassa koulutusjärjestelmän uudistamista koskeva laki 107/2015 on tehnyt koulun ja työn vuorottelusta pakollista. Vuorottelun ansiosta ja osana sitä kouluissa on nykyään suotuisat olosuhteet yrittäjyyskasvatukselle: koulureformi teki harjoittelusta pakollisen osan lukion (alternanza scuola-lavoro) kolmen viimeisen vuoden opintoja.

Tätä visiota seurasi vuonna 2017 kuulemisasiakirja "La Buona Scuola" ("Hyvä koulu"), jossa opiskelijoita kutsuttiin kokeilemaan luovuutta ja yrittäjyyttä erilaisten kokemusten avulla. Tämä toteutettiin koulun ja työn vuorottelulla, kehittämällä innovaatiolaboratorioita ja niin edelleen.

Vuonna 2017 opetusministeriö julkaisi yhteistyössä kansallisen toimenpideohjelman "Per la scuola, competenze e ambienti per l'apprendimento" 2014–2020 ("Koululle, taidoille ja oppimisympäristöille") kanssa julkisen ilmoituksen yrittäjyyskasvatuksen tehostamisesta. Työn tavoitteena on kehittää ennakoiva lähestymistapa yrittäjyyskasvatukseen sekä suunnitella yksilöllisiä ja kollektiivisia

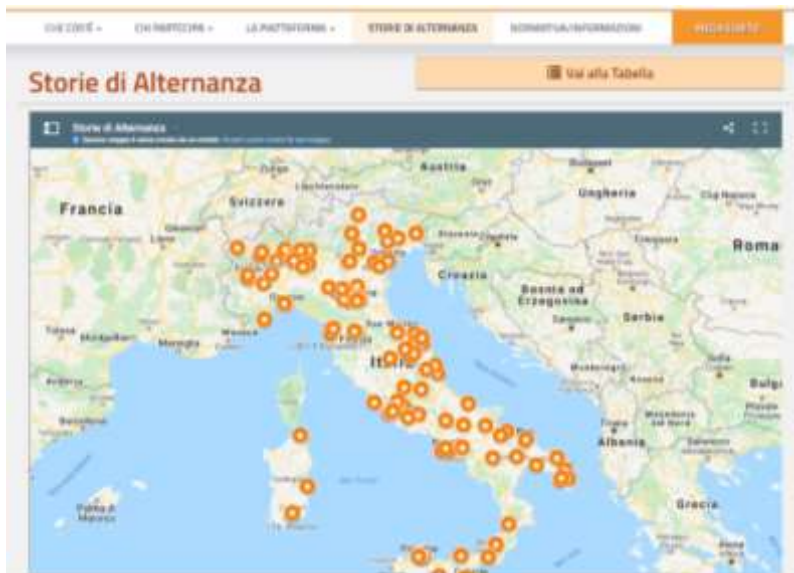
⁹ Annual Entrepreneurship Report 2017-2018: Fewer ventures, better employment prospects, November 2018
http://iobe.gr/docs/research/en/RES_02_21112018_SUM_ENG.pdf

kasvupolkuja. Tämän koulutussuunnitelman tarkoituksena on kehittää opiskelijoiden itsenäisyyttä ja aloitteellisuutta. Nämä ovat keskeisiä ulottuvuuksia heidän kasvupoluillaan ja merkittäviä taitoja tulevien työmahdollisuuksien näkökulmasta.

On tärkeä korostaa, että opiskelijoilla on mahdollisuus osallistua pienyritysten perustamiseen. Erityisen didaktisen polun kautta, joka kestää 80/120 tuntia yhden tai kahden lukuvuoden aikana, opiskelijat käyvät läpi yrityksen perustamisprosessin liikeidean luomisesta markkinointiin ja hankkivat näin työmarkkinoille siirtymiseen sovellettavia taitoja ja tietoja. Tämä polku tukee opiskelijoiden henkilökohtaisia uravalintoja kannustamalla heitä yrittäjähenkisyyteen ja edistämällä luovuutta, resurssien tietoista käyttöä, rohkeutta ja vastuullista riskinottoa. Pienyrityksen välityksellä koulut toimivat usein tiiviisti yhteistyössä nykyaikaisten yritystodellisuuksien kanssa. Tavoitteena on kehittyä opiskelijoissa:

- henkilökohtaista asennetta ja kutsumusta;
- luovuutta, innovatiivista henkeä ja ongelmanratkaisua;
- kykyä työskennellä tiimissä;
- kykyä käyttää nykyaikaista tekniikkaa ja vieraita kieliä
- suhteita ympäröivään yhteisöön;
- yhteyttä koulun ja työelämän välillä;
- eettisten arvojen ja ympäristön ja sosiaalisen kestävyuden huomioimista.

Kuva 2: MIUR-foorumi, joka tunnistaa yrittäjyyden parhaat käytännöt Italiassa.

MIUR-alustalla (<http://www.alternanza.miur.gov.it/storie-di-alternanza.html>) on mahdollista tunnistaa parhaita käytäntöjä, joita on toteutettu joissakin Italian kouluissa tällä alalla. Tämä mahdollistaa niiden toistettavuuden missä tahansa koulussa ja koulutusyhteisissä.

1.2.4. Puola

Yrittäjyyden oppimistavoitteet määritellään laajasti koko korkeakoulujärjestelmässä. Vuonna 2011 Puola otti käyttöön kansallisen korkeakoulutuksen tutkintokehityksen (NQF for HE), joka antaa

korkeakouluille mahdollisuuden kehittää itsenäisesti ohjelmiansa sisältöä. Korkeakoulujen NQF sisältää laajan joukon kattavia, kullekin tieteenalalle ominaisia oppimistavoitteita (tiedot, taidot ja sosiaalinen osaaminen). Se koostuu kahdeksasta eri tieteenalasta. Useimmissa niistä on kaksi erityisesti yrittäjyyteen liittyvää oppimistavoitetta:

- "kyky ajatella ja toimia yrittäjämäisesti";
- "yleisten, yksityisyrittäjien perustamiseen ja kehittämiseen liittyvien sääntöjen tuntemus käyttäen tukena ainekohtaista opinto-ohjelmaan liittyvää tietoa"

Korkeakouluilla ei kuitenkaan ole oikeudellista velvoitetta sisällyttää näitä suunniteltuja oppimistavoitteita opetussuunnitelmiinsa. Yksityiskohtaiset suunnitelmat oppimistavoitteista, pedagogiikasta ja arviointimenetelmistä on jätetty korkeakoulujen kehitettäväksi. Siksi kukin korkeakoulu voi kehittää oman lähestymistapansa yrittäjyystaitojen ja yrittäjämäisen ajattelutavan kehittämiseen. Kauppakorkeakoulut eivät ole enää ainoa yrittäjyyskoulutusta tarjoava taho. Yritys- ja yrittäjyyskoulutusta tarjotaan yhä enemmän myös muilla aloilla. Korkeakoulut ovat käyttäneet lukuisia erilaisia malleja yrittäjyyskasvatukseen laajentamiseksi koskemaan koko oppilaitosta¹⁰:

- keskitetyn yrittäjyyden keskuksen perustaminen;
- yrittäjyyslähetteläisiin perustuva lähestymistapa, jossa tunnustetaan sopivat yksilöt edistämään yrittäjyyttä kussakin tiedekunnassa;
- kauppakorkeakouluvetoinen lähestymistapa, jossa kauppakorkeakoulu tuottaa yrittäjyyskursseja eri tiedekunnille;
- ad hoc -kurssit, jotka järjestetään ilman yrittäjyyskeskusta tai linkkejä kauppakorkeakouluun tai muihin tiedekuntiin;
- yrittäjyyskoulutusta voidaan myös tarjota myös osana opetussuunnitelmia tai niiden ulkopuolella.

Yrittäjyyskoulutus Puolassa

Käsitys yrittäjyyskasvatuksesta ja sen toteuttamisesta vaihtelee yliopistosta toiseen ja jopa tiedekuntien välillä. Tapaustutkimukseen osallistuneissa korkeakouluissa useimmat, etenkin kauppakorkeakoulujen ulkopuoliset, osallistujat pitivät yrittäjyyttä johtamisena (yleisesti) tai pienyrityksen johtamisena. Opiskelijat eivät pystyneet erottamaan yrittäjyyttä ja johtamista. Korkeakoulut lisäävät tietoisuutta yrittäjyyden arvosta ja kannustavat opiskelijoita, tutkinnon suorittaneita ja henkilöstöä kehittämään yrittäjyystaitojaan ja perustamaan yrityksiä. Korkeakoulut tukevat opiskelijoita, tutkinnon suorittaneita ja henkilökuntaa siirtymässä ideoiden luomisesta yritysten luomiseen. Useimmat korkeakoulut auttavat opiskelijoita ja henkilökuntaa ottamaan ensimmäisiä askeleita yrittäjyyden aloittamisessa. Yleisin startup-yrityksille suunnatun tuen muoto ovat AIP-yrityshautomoiden tarjoamat palvelut. Nämä palvelut ovat melko yksinkertaisia, mutta niillä on hyvä ulottuvuus korkeakouluissa. Opiskelijoille, tutkinnon suorittaneille ja henkilökunnalle tarjotaan koulutusta, jonka tavoitteena on auttaa heitä yrityksen perustamisessa, johtamisessa ja kasvattamisessa. Mentorointia ja muita henkilökohtaisen

¹⁰ Carey and Matlay, 2011

kehittämisen malleja tarjoavat yleensä kokeneet tiedeyhteisön jäsenet, harvemmin sen ulkopuoliset toimijat.

Suurin osa korkeakouluista ei ole mukana uuden liiketoiminnan rahoittamisessa. Korkeakoulut tarjoavat tai helpottavat pääsyä mukaan yrityshautomoon. Useimmat Puolan yliopistoista isännöivät yrityshautomoita, jotka tarjoavat yrittäjille integroitua palveluita kuten valmennusta, mentorointia, koulutusta, jaettuja foorumeita, rahoitusta ja näkyvän ja saavutettavan liikepaikan. Yleensä nämä hautomot eivät kuitenkaan ole osa yliopistoa, vaan ne kuuluvat yksityiselle säätiölle (= AIP:lle), ja niiden tarjoamat palvelut ovat usein tyyppillisempiä esihautomoille kuin varsinaisille yrityshautomoille¹¹.

1.2.5. Yhdistynyt kuningaskunta

Enterprise Educators UK -yritys (EEUK) ja joukko muita Ison-Britannian asiantuntijatoimijoita tuottivat lokakuussa 2012 yhteistyössä laadunvarmistusviraston (QAA) kanssa ensimmäiset Yhdistyneen kuningaskunnan ohjeet yritys- ja yrittäjyyskasvatuksen sisällyttämiselle opetussuunnitelmaan¹². Isossa-Britanniassa yrityskoulutus on ensisijainen termi yrittäjyyskasvatuksen sijaan. Yrittäjyyskoulutuksen roolia koskevia ohjeita ovat mm.:

- Suunnittele ja toimita tehokkaita yritystoiminnan ja yrittäjyyden opetusohjelmia
- Rakenna yhteistyösuhteita opiskelijoiden, kouluttajien ja muiden sidosryhmien kanssa
- Motivoi ja inspiroi opiskelijoita kehittämään yrittäjähenkistä ja yritteliästä käyttäytymistä, asenteita ja osaamista
- Pohdi omaa toimintaasi yrittäjyyskasvattajana.

Yrityskoulutus on luovien ideoiden ja innovaatioiden soveltamista käytännön tilanteisiin. Yrityskoulutuksen tavoitteena on tuottaa yksilöitä, joilla on ajatusmalleja ja taitoja, joiden avulla he voivat vastata mahdollisuuksiin, tarpeisiin ja puutteisiin. Keskeinen tarkoitus on kehittää avaintaitoja kuten aloitteiden tekeminen, päätöksenteko, ongelmanratkaisutaidot, verkostoituminen, mahdollisuuksien tunnistaminen ja henkilökohtainen tehokkuus. Yritystoimintaa voidaan soveltaa kaikilla koulutuksen aloilla, jos koulutusta laajennetaan pelkän tiedonhankinnan sijaan koskemaan myös monipuolisten emotionaalisten, sosiaalisten ja käytännön taitojen kehittämistä.

Käytännönläheisemmästä näkökulmasta katsottuna yrittäjyyskoulutus on yritystaidon soveltamista erityisesti organisaatioiden luomiseen ja kasvattamiseen. Yrittäjyyskoulutuksessa keskitytään taitojen kehittämiseen. Tarkoitus on käyttää yrittäjyysajattelua uuden yrityksen perustamiseen, olemassa

¹¹ OECD Skills Studies, Supporting Entrepreneurship Innovation in Higher Education in Poland [https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264270923-](https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264270923-en.pdf?expires=1587376334&id=id&accname=ocid195730&checksum=9638439AF0FD46D0A8CFFF560A6327A1)

[en.pdf?expires=1587376334&id=id&accname=ocid195730&checksum=9638439AF0FD46D0A8CFFF560A6327A1](https://entrepreneurhandbook.co.uk/enterprise-education-about-for-or-through/)
¹² <https://entrepreneurhandbook.co.uk/enterprise-education-about-for-or-through/>

olevan yrityksen kehittämiseen ja kasvattamiseen tai yritysorganisaation suunnitteluun¹³. Yrityskoulutus on kasvanut opetussuunnitelmaksi, joka keskittyy kokemukselliseen oppimiseen, jonka avulla oppijat kehittävät oman yrityksen rakentamiseen tarvittavia taitoja. Monissa yliopistoissa yrittäjyysaiheet ovat nykyisin pakollisia tai ainakin tarjolla kaikille opiskelijoille tutkinto-ohjelmasta riippumatta.

Yhdistyneessä kuningaskunnassa yrittäjyyskoulutusta pidetään erittäin tärkeänä kaikilla koulutustasoilla. Vuonna 2019 maassa arvioitiin olevan:

- 5,9 miljoonaa yksityisen sektorin yritystä
- joista 1,4 miljoonalla oli työntekijöitä ja 4,5 miljoonalla ei ollut työntekijöitä
- vuonna 2019 Yhdistyneen kuningaskunnan yksityisen sektorin yrityskanta koostui 3,5 miljoonasta yksinyrittäjästä (59 % kokonaismäärästä), 2,0 miljoonasta aktiivisesti kauppaa harjoittavasta yrityksestä (34 %) ja 405 000 avoimesta yhtiöstä (7 %)
- 2,6 miljoonaa ALV- tai PAYE-rekisteröityä yksityisen sektorin yritystä, mikä kattaa 45 % arvioidusta kokonaismäärästä¹⁴.

Yrittäjyyskoulutus on kasvanut viime vuosina. Osittain tämä johtuu tutkinnon suorittaneiden työllistettävyyttä koskevista keskusteluista, joissa yrittäjyys ja yritysten perustaminen nähdään keskeisenä tapana turvata tulevat työpaikat. Tämä voi tarkoittaa joko valmistuneiden itse luomalla työpaikkoja tai yrittäjyystaitojen tuomia laajempia työllistymismahdollisuuksia¹⁵.

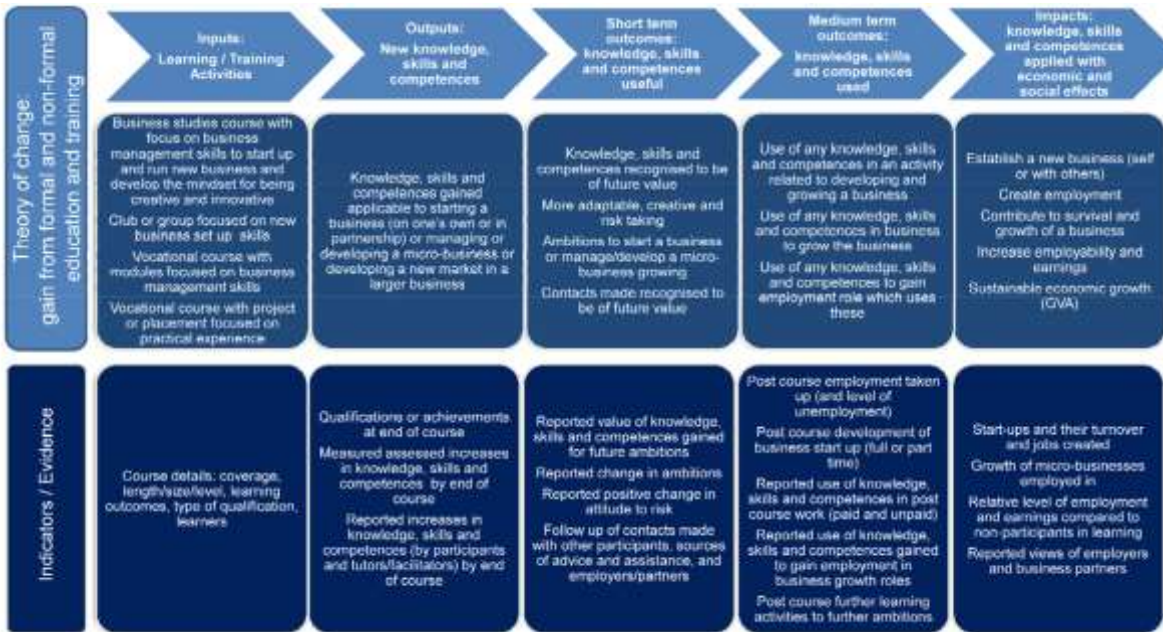
¹³ The Quality Assurance Agency for Higher Education (QAA) guidance on enterprise and entrepreneurship provision draws the distinction set out in the box below. See

http://www.qaa.ac.uk/Publications/InformationAndGuidance/Documents/EE_Draft_Guidance.pdf ; OECD (2010) Ministerial report on the OECD innovation strategy; and OECD (2009) Evaluation of programmes concerning education for entrepreneurship: Report of the OECD Working Party on SMEs and Entrepreneurship; DG Enterprise and Industry website, http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/education-training-entrepreneurship/index_en.htm

¹⁴ <https://www.fsb.org.uk/uk-small-business-statistics.html>

¹⁵ BS, QAA and CMI. 2014. 21st Century Leaders: building practice into the curriculum to boost employability. Available at: http://charteredabs.org/wp-content/uploads/2015/02/21st_century_leaders_june2014_-_final_report.pdf

Kuva 1: Logiikkamalli: Opiskelijoiden osallistuminen yritys- ja yrittäjyyskasvatukseen ¹⁶

Yrityskoulutuksen tukemiseksi on tarjolla paljon aloitteita ja hyviä käytäntöjä kaikkialla Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Ne sisältävät verkkoresursseja, -portaaleja jne.

¹⁶ https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/208715/bis-13-904-enterprise-education-impact-in-higher-education-and-further-education.pdf

LUKU 2: YRITTÄJYYSMETODOLOGIA JA -PEDAGOGIIKKA AMMATILISESSA KOULUTUKSESSA

2.1. Yrittäjyys ja yrittäjyyskasvatus

Yrittäjyys ja yrittäjyyskasvatus ovat toisiinsa liittyviä käsitteitä. Jotta yrittäjyyskasvatuksen määrittelemisen olisi mahdollista, on ensin määriteltävä yrittäjyyden käsite. Tämä on haastavaa, sillä yrittäjyyden määrittelylle ei ole yhtä yksittäistä teoriataustaa tai johdonmukaista käsitteellisestä kehystä¹⁷.

Yrittäjyystutkimus voidaan jakaa kahteen lähestymistapaan: yksilöihin keskittyvään ja ulkoisiin voimiin keskittyvään. Ensimmäinen lähestymistapa pyrkii tunnistamaan ihmiset, joita voidaan pitää "yrittäjähenkisinä yksilöinä". Tässä tavassa yrittäjyyden määrittely perustuu ihmisen ydinominaisuuksiin, kuten epävarmuudensietokykyyn, epäselvien olosuhteiden sietoon ja tarpeeseen saavuttaa asioita. Nämä tekijät erottavat yrittäjät muista yhteiskunnan jäsenistä. Toisessa lähestymistavassa yrittäjyyttä on pyritty selittämään suhteessa ympäristöön, jossa yrittäjyyttä esiintyy. Painopiste on sellaisten tilanteiden tunnistamisessa, joissa yrittäjyyttä todennäköisimmin esiintyy¹⁸. Yrittäjyyden esiintymisellä tarkoitetaan tässä yhteydessä useimmiten uuden yrityksen perustamista.

Shanen¹⁹ mukaan ympäristökeskeinen ja yksilökeskeinen lähestymistapa yrittäjyyteen ovat yhtä oikeita ja syventävät tämän asiakirjan alussa esitettyä yrittäjyyden määritelmää. Shanen ja Venkataramanin²⁰ sekä Shanen²¹ mukaan yrittäjyys on mahdollisuuksien lähteiden, mahdollisuuksien löytämis-, arviointi- ja hyödyntämisprosessien sekä niitä löytävien, arvioivien ja hyödyntävien henkilöiden tutkimusta. Lisäksi Sarason, Dean ja Dillard ovat todenneet, että yrittäjyys on myös sosiaalista toimintaa, minkä takia sitä on tutkittava sosiaalisen järjestelmän kontekstissa. Ajatus on, että yrittäjä ja sosiaalinen järjestelmä vaikuttavat kumpikin toistensa kehitykseen²².

---

¹⁷ Hautala, Vesa & Paasio, Kaisu (2016) Developing Entrepreneurial Education Skills in HE Teachers: Lessons Learned in IDEATE project. In INTED2016 Proceedings. 10th International Technology, Education and Development Conference. Valencia, Spain. 7-9 March, 2016. IATED

¹⁸ Shane, S. (2003). A General Theory of Entrepreneurship. The Individual-Opportunity Nexus. Edward Elgar Publishing, Inc. UK

¹⁹ Shane, S. (2003).

²⁰ Shane, S. & Venkataraman, S. (2000). The Promise of Entrepreneurship as a Field of Research. *Academy of Management Review*, 26 (1), 13-17.

²¹ Shane, S. (2003).

²² Sarason, Y. & Dean, T. & Dillard, J.F. (2006). Entrepreneurship as Nexus of Individual and Opportunity: A Structuration View. *Journal of Business Venturing*, No. 21, 286-305.

2.2. Kolme tavoitetta yrittäjyyskasvatukseen: asenne, tieto ja taidot

Yrittäjyyskasvatus voidaan määritellä käyttämällä termejä kuten yrittäjämäisyys ja yritteliäisyys²³. Näiden kahden käsitteen ero on, että yrittämisyys liittyy perinteisesti yritystoimintaan, kun taas yritteliäisyyttä voidaan käyttää missä tahansa yhteydessä²⁴. Yrittäjyyskasvatuksen tarkoituksena on opettaa opiskelijoita olemaan sekä yrittäjämäisiä (viitaten yrityskontekstiin, eli uuden liiketoiminnan muodostamiseen ja kehittämiseen) että yritteliäitä (viitaten yleisiin koulutus- ja oppimisprosesseihin, eli tukemaan opiskelijoita mahdollisuuksien hyödyntämisessä, olemaan yritteliäitä ja innovatiivisia).

Yrittäjyyskasvatuksen määrittelyssä käytetään yleisesti seuraavia kolmea koulutuksen päämäärää: yrittäjyyden ymmärtämisen oppiminen, yrittäjämäisyyden oppiminen ja yrittäjäksi oppiminen²⁵. Gibb²⁶ on myös todennut, että yrittäjyyskasvatuksessa on kyse yrittäjyyteen oppimisesta, yrittäjyydestä oppimisesta ja yrittäjyyden kautta oppimisesta. Blenker ym.²⁷ väittävät, että on tärkeää erottaa, onko opetuksen tarkoitus ja tavoite yrittäjyydestä opettaminen vai yrittäjäksi opettaminen. Valinnan tulisi myös näkyä pedagogisen metodologian valinnassa.

Kyrö²⁸ tarjoaa vielä uudenlaisen luokituksen yrittäjyyskoulutukselle. Siinä yrittäjyyskasvatus käsittää kolme pääkomponenttia: itselähtöinen, sisäinen ja ulkoinen yrittäjyys. Itselähtöinen yrittäjyys viittaa yksilöstä itsestään lähtevään käyttäytymiseen, ja se muodostaa perustan sisäisen ja ulkoisen yrittäjyyden kehittämiseksi. Sisäinen yrittäjyys kuvaa henkilön yrittäjähenkistä käyttäytymistä, kun taas ulkoinen yrittäjyys on yrityksen perustamista ja johtamista²⁹.

---

²³ Hautala & Paasio (2016)

²⁴ Gibb, A. (2005). The Future of Entrepreneurship Education – Determining the Basis for Coherent Policy and Practice? In: Kyrö, P. & Carrier, C. The Dynamics of Learning Entrepreneurship in a Cross-cultural University Context, Entrepreneurship Education Series 2/2005. Hämeenlinna, University of Tampere, Research Centre for Vocational and Professional Education, 44-67.

²⁵ Hytti, U. (ed.) (2002). State-of-Art of Enterprise Education in Europe – Results from the Entredu project. Written jointly with Kuopusjärvi, P. & Vento-Vierikko, I. & Schneeberger, A. & Stampfl, C. & O’Gorman, C. & Hulaas, H. & Cotton, J. & Hermann, K. A publication published in the Entredu-project, Leonardo da Vinci-programme of the European Commission: Turku, Finland.

²⁶ Gibb, A. (2005)

²⁷ Blenker, P. & Dreisler, P. & Kjeldsen, J. (2006). Entrepreneurship Education – the New Challenge Facing the Universities – A Framework or understanding and development of entrepreneurial university communities. Working paper 2006-02.

²⁸ Kyrö, P. (1998). Yrittäjyyden tarinaa kertomassa. Juva. WSOY.

²⁹ Remes, L. (2003). Yrittäjyyskasvatuksen kolme diskurssia. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.

2.1. Yrittäjyyspedagogiikka

Yrittäjyyskasvatus nähdään tapana tarjota taitoja, joita opiskelijat tarvitsevat muuttuvassa työelämässä. Se asettaa haasteita opetukselle ja nykyisille pedagogian paradigmoille³⁰.

Yrittäjyyden opettaminen vaatii erilaisia menetelmiä kuin perinteinen koulutustapa^{31 32 33}. Se vaatii uutta toimintaan ja käytäntöön perustuvaa lähestymistapaa. Seuraavia työskentelymenetelmiä voidaan harkita opiskelijoiden interaktiivisen oppimisen ja pohdinnan aktivoimiseksi: yhteistyöhön perustuva oppiminen, ongelmapohjainen oppiminen, ryhmä- ja parityöskentely, projektityö, tiimityö, tekemällä oppiminen, pedagoginen draama ja oppimispäiväkirjat. Tämä eroaa perinteisestä opetuksesta, jossa asioita opiskellaan yksi kerrallaan ja oppimistilanteet ovat kontrolloituja, jotta oppilaat eivät tunne epävarmuutta oppimisprosessin aikana³⁴.

Yrittäjyysopetukseen tulee sisältyä sellaisten käyttäytymismallien, taitojen ja piirteiden kehittämistä, joita opiskelijat pystyvät soveltamaan yksilöllisesti ja/tai yhdessä. Näin voidaan luoda, selviytyä ja nauttia muutoksista ja innovaatioista, joihin liittyy paljon epävarmuutta ja monimutkaisuutta³⁵. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi opetuksessa on sovellettava myös uudenlaista yrittäjyyskoulutuksen pedagogiikkaa ja siihen kuuluvia menetelmiä.

2.1.1. Yhteistoiminnallinen oppiminen

Monet yrittäjyyden opetuspedagogiikoista ja -menetelmistä hyödyntävät yhteistyöhön perustuvaa oppimista. Yhteistoiminnallinen oppiminen koulutuksessa on vanha menetelmä, jossa opiskelijat työskentelevät pienissä ryhmissä ja saavat palkintoja tai tunnustusta ryhmän menestyksen perusteella³⁶. Yhteistoiminnallisia oppimismenetelmiä on kahdenlaisia. Ensimmäinen, jäsenelty joukkueoppiminen, perustuu ryhmän palkitsemiseen jäsenten oppimisen edistymisen perusteella. Tämä johtaa henkilökohtaiseen vastuuseen, koska tiimin menestys riippuu yksilön oppimisesta, ei ryhmän yhteisistä tuotoksista. Toinen, epävirallinen ryhmäoppimismenetelmä, koostuu menetelmistä, jotka keskittyvät enemmän sosiaaliseen dynamiikkaan, projekteihin ja keskusteluihin kuin tarkkaan määritellyn sisällön oppimiseen³⁷. Ryhmätyöskentely luo opiskelijoille hyvän oppimisympäristön, joka jäljittelee tyypillisen yrittäjän ympäristöä. Yrittäjien on neuvoteltava eri sidosryhmien kanssa, luotava liittoutumia ja markkinoitava ideoitaan tiimilleen, sidosryhmilleen ja asiakkailleen.

³⁰ Hautala & Paasio (2016)

³¹ Gibb, A. (1996). Entrepreneurship and small business management – can we afford to neglect them. *British Journal of Management*, 7, 13.

³² Gibb, A. (2005)

³³ Fayolle, A. (2006). Essay on the Nature of Entrepreneurship Education. Paper presented at the International Conference Entrepreneurship in United Europe – Challenges and Opportunities, Sunny Beach, Bulgaria.

³⁴ Gibb, A. (2005).

³⁵ Gibb, A. (2005).

³⁶ Slavin, R. E. (1980). Cooperative Learning. *Review of Educational Research*, 50(2), 315–342.

³⁷ Slavin, R. (2010), "Co-operative learning: what makes group-work work?" in Dumont, H., D. Istance and F. Benavides (eds.), *The Nature of Learning: Using Research to Inspire Practice*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/9789264086487-9-en>.

2.1.2. Tekemällä oppiminen

Yrittäjyyden oppimismenetelmät voitaisiin jakaa "perinteisiin" menetelmiin ja toimintaharjoitteluun tai "tekemällä oppimisen" -menetelmiin. Perinteisemmät menetelmät, esimerkiksi luennot ja tehtävät, voivat antaa hyvän käsityksen yrittäjyyden eduista, mutta eivät kehitä ymmärrystä yrittäjänä toimimisesta käytännössä. Tätä puutetta voitaisiin paikata lisäämällä yrittäjien näkyvyyttä roolimalleina luokkahuoneessa³⁸.

Opiskelijoilla on ensisijainen rooli käytettäessä tekemällä oppimisen menetelmiä (esimerkiksi ottamalla mukaan todellisia tai virtuaalisia yrityksiä, esim. koulutusyritykset). Tekemällä oppimiseen perustuvat hankkeet edellyttävät, että opiskelijat siirtyvät ulos koulusta tai koulutusympäristöstä, ja esimerkiksi aloittavat startup-yrityksen tai menevät työskentelemään vakiintuneessa yrityksessä³⁹. Tekemällä oppimisen menetelmät voivat laukaista yrittäjyysosaamisen kehittymisen. Opettajien tulisi antaa oppilailleen projekteja tai tehtäviä, jotka tuottavat (mieluiten innovatiivista) arvoa ulkoisille sidosryhmille. Näiden tulisi perustua mahdollisuuksiin ja/tai ongelmiin, joita opiskelijat havaitsevat iteroivan prosessin kautta ja josta opiskelijat vastaavat ja ottavat täyden vastuun. Tällaiset projektit tai tehtävät johtavat toistuvaan vuorovaikutukseen ympäristön kanssa, mikä aiheuttaa epävarmuutta, epäselvyyttä ja hämmennystä. Näitä tunnetiloja tulisi pitää positiivisena lopputuloksena ja opiskelijoiden syvällisen oppimisen lähteenä. Tällaisten projektien ja tehtävien aiheuttaman haasteen ja epävarmuuden helpottamiseksi niissä tulisi hyödyntää ryhmätyöskentelyä, koska se tuo opiskelijoiden saataville lisää luovaa osaamista ja mahdollisuuksia vertaisoppimiseen. Opiskelijoille tulisi myös antaa riittävästi aikaa, mieluiten kuukausia tai vuosia, hedelmällisten suhteiden luomiseen ulkopuolisiin sidosryhmiin⁴⁰.

2.1.3. Opettajan rooli

Vaikka pääasiallinen vastuu oppimisesta on opiskelijoilla, myös opettajien rooli muuttuu. Konstruktivistisen oppimisteorian esittelemän "perinteisen" opettajan roolin⁴¹ sijaan opettajat ovat pikemminkin oppimisen "valmentajia" ja "edistäjiä". Opiskelijoille tulisi antaa mahdollisuus työskennellä itsenäisesti mahdollisimman vähäisellä opettajien puuttumisella ja valvonnalla, mutta heidän työskentelyään tulisi kuitenkin seurata ja opiskelijoiden tulee saada palautetta oppimiskokemusten aikana, koska he voivat havaita oppimisen etenevän hitaasti, tuntea kokemuksen turhauttavaksi ja kokea työmäärän liian suureksi. Valmentajaopettajien ei pitäisi antaa suoria ohjeita, vaan keskittyä esittämään opiskelijoille kysymyksiä, joiden avulla opiskelija osaa itse tunnistaa kriittisen ongelman. Kun neuvojen antaminen on tarpeen, opettajan tulee esittää ne ehdotusten ja vaihtoehtojen muodossa ja antaa opiskelijalle mahdollisuus itse valita, miten toimia⁴².

³⁸ Hytti, U. and O’Gorman, C. (2004), "What is "enterprise education"? An analysis of the objectives and methods of enterprise education programmes in four European countries", *Education + Training*, Vol. 46 No. 1, pp. 11-23. <https://doi.org/10.1108/00400910410518188>

³⁹ Hytti & O’Gorman (2004).

⁴⁰ Lackéus, Martin (2015) *Entrepreneurship in Education: What, why, when, how*. Entrepreneurship360 Background Paper. OECD.

⁴¹ Tenenbaum, G., Naidu, S., Jegede, O. and Austine, J. (2001), "Constructivist pedagogy in conventional on-campus and distance learning practice: an exploratory investigation", *Learning and Instruction*, Vol. 11 No. 2, pp. 87-111.

⁴² Hytti & O’Gorman (2004).

2.2. Yrittäjyyden opettaminen

2.2.1. Yrittäjämäinen oppimisympäristö

Yrittäjyyskasvatuksen tulisi opettaa opiskelijoille yrittäjyydestä ilmiönä, tarjota yrittäjäksi ryhtymiseen tarvittavia taitoja ja – ehkä tärkeimpänä – opettaa opiskelijoita hyödyntämään yrittäjämäisyyttä sekä liiketoiminnassa että muilla elämäntiloilla. Perinteiset pedagogiset menetelmät kuten luennot ja seminaarit eivät kuitenkaan kykene välittämään yrittäjyyteen ja etenkin uuden yrityksen luomiseen liittyviä haasteita ja todellisuuden monimutkaisuutta⁴³. Simuloitu oppimisympäristö on toimiva tapa antaa opiskelijoille käsitys yrittäjyyden haasteista ja monimutkaisuudesta ja antaa heille tilaisuus kokea, mitä yrittäjyys on.

Kaikkia yrittäjyyden merkittäviä osa-alueita ei kuitenkaan voida simuloida joko eettisistä syistä tai koska niiden simulointi ei toimisi käytännössä. Esimerkiksi taloudellisen riskin kokeminen on keskeinen edellytys yrittäjyyden oppimiselle, mutta sen toteuttaminen koulutustilanteessa olisi epäeettistä, eikä käytännön toteutus välttämättä olisi mahdollista. Eettisistä syistä yhtä kyseenalaista olisi myös kriisien ja epäjatkuvuuksien tahallinen luominen. Niitä olisi myös hyvin vaikeaa luoda epäsuorasti⁴⁴.

Taulukossa 1 on esitetty Pittawayn ja Copen (2007) kirjallisuuskatsaus, jossa kuvataan opiskelijoiden oppimisympäristöä, joka pyrkii simuloimaan tärkeitä ulottuvuuksia yrittäjien oppimisessa. Ensimmäisessä sarakkeessa luetellaan tapoja, joilla opiskelijat voisivat simuloida todellisten yrittäjien yrittäjyysoppimista. Toisessa sarakkeessa kuvataan, kuinka tämä oppiminen voitaisiin toteuttaa kokeellisessa oppimistilanteessa.

---

⁴³ Pittaway, L., & Cope, J. (2007). Simulating Entrepreneurial Learning: Integrating Experiential and Collaborative Approaches to Learning. *Management Learning*, 38(2), 211–233. <https://doi.org/10.1177/1350507607075776>

⁴⁴ Pittaway & Cope (2007).

Taulukko 1. Ominaisuudet, joita tarvitaan yrittäjähenkisen oppimisen simulointiin kokemuksellisessa oppimisessa⁴⁵

Yrittäjyysoppimisen simulointi	Kokemuksellisen oppimisen rooli
Epävarmuus ja epäselvyys	Käytä projektipohjaista oppimista tarjoamalla 'reaalimaailman' ongelma, joka tulee ratkaista rajatussa ajassa. Ongelman monimutkainen luonne aiheuttaa epävarmuutta ja epäselvyyttä
Pakota opiskelijat astumaan normaalien koulutusprosessien ulkopuolelle	Lisää johtamiskoulutukseen oppimismenetelmiä, jotka eivät ole akateemiselle liberaalille lähestymistavalle tyypillisiä. Jätä pois esseet, tentit ja tapaustutkimukset ja käytä reflektointia, raportteja ja vertaisarviointia
Lisää emotionaalista altistumista esittelemällä täysin tuntemattomia toimintoja tai projekteja	Pyydä oppilaita pohtimaan ongelmia, joihin he eivät ole aiemmin perehtyneet. Esimerkiksi liiketoimintasuunnitelman kehittäminen uutta hanketta suunniteltaessa on uusi ongelma ja taito
Luo yhteisöllinen työympäristö hyödyntämällä ryhmädynamiikkaa	Tee ongelmapohjaisista projekteista ryhmätehtäviä. Sido akateeminen menestys ryhmän menestykseen
Hallitse emotionaalista altistumista huolellisesti suunnittelemalla kurssin ja harjoitusten sisältö	Käytä oppimisvalmentajia apuna emotionaalisen altistumisen hallinnassa ja luomisessa. Suunnittele kurssit niin, että niihin sisältyy sekä kriittisiä oppimistilanteita että tavanomaista oppimista
Liitä opiskelijoiden akateeminen menestys heidän onnistumisiinsa "todellisissa" projekteissa	Varmista, että ryhmän menestystä mitataan projektin perusteella, käytä oppimissopimuksia ja vertaisarviointia
Käytä projektipohjaisia, käytännönläheisiä lähestymistapoja	Hyödyntämällä projektipohjaista oppimista
Varmista, että kurssiin sisältyy reflektointia	Tue reflektointitaitojen kehittymistä käyttämällä oppimisvalmentajia ja arviointitekniikoita
Sisällytä kurssiin säännöllisiä virstanpylväitä ja/tai tavoitteita, jotka ovat poikkeuksellisen haastavia	Aseta tehtäviä, jotka tulee suorittaa tietyssä aikataulussa
Luo aikataulupaineita	Käytä ajallisesti kohdennettuja, rajattuja tehtäviä, jotka vaativat suorittamista
Käytä ohjaajia tai mentoreita haastamaan ajattelua jatkuvasti ja luomaan sosiaalisia oppimismahdollisuuksia	Hyödynnä oppimisvalmentajia
Sovella vakiintunutta tietoa uusiin ongelmiin	Käytä oppimismenetelmiä, jotka perustuvat opiskelijan olemassa oleviin tietoihin johtamisesta

⁴⁵ Pittaway & Cope (2007).

2.2.2. Menetelmät

Speed-Networking⁴⁶ eli pikaverkostoituminen on vapaamuotoinen harjoitus, joka on suunniteltu lisäämään osallistujien välistä vuorovaikutusta, tutustumaan toisiinsa (kuten nimestä käy ilmi) ja oppimaan toisistaan. Pikaverkostoitumisella voidaan kannustaa verkostoitumiseen tapahtumissa tai sitä voidaan käyttää jäänmurtajana opetuksessa ja oppimisessa. Useimmiten sitä käytetään ohjelman alkuvaiheessa korvaamaan virallisemmat osallistujien esittäytymisprosessit. Aluksi osallistujat asetetaan vastakkain kahteen riviin; heille annetaan 30 sekuntia – 1 minuutti aikaa esitellä itsensä parilleen. Ajan loppumisen merkinä käytetään yleensä pilliä tai muuta äänekästä laitetta (tämä harjoitus on melko meluisa!). Kun aika on kulunut, riveistä toinen liikkuu niin, että he saavat eteensä uuden henkilön, ja esittelyt alkavat uudelleen. Tyypillisesti pikaverkostoitumista voidaan jatkaa 20–30 minuuttia. Pidempää aikaa ei suositella, sillä se voi olla väsyttävää osallistujille.

Harjoitusta voidaan käyttää osana mitä tahansa ohjelmaa tai tapahtumaa. Esimerkiksi opiskelijoiden yrittäjyysohjelmissa opiskelijat voivat esittäytyä toisilleen sen puitteissa ennen ryhmätyön aloittamista tai ennen, kuin he muodostavat ryhmänsä kokemuksellista harjoitusta varten (esim. liiketoiminnan suunnittelu). Aikapaine on keskeinen osa harjoitusta. Kahden osallistujan kokemustenvaihto on tarkoituksellisesti rajattua. Tarkoitus on kannustaa osallistujia esittelemään itsensä kohdennetun yhteenvedon kautta. Harjoitus on suunniteltu helpottamaan verkostoitumista ja antamaan ihmisille mahdollisuus saada perustiedot toisistaan lyhyessä ajassa. Se on yleensä hauska harjoitus, joten se toimii hyvin jään murtamisessa ja varmistaa, että osallistujat keskustelevat mahdollisimman monen muun ihmisen kanssa. Osallistujat tutustuvat toisiinsa paremmin, murtavat esteitä ja luovat näin pohjan osallistujien välisen luottamuksen rakentamiselle. Usein osallistujat tapaavat jonkun, jota eivät muuten olisi tavanneet, ja joskus nämä henkilöt edistävät merkittävästi toistensa oppimista ohjelman aikana sosiaalisten esteiden poistamisen ansiosta.

Ulkoisia puhujia⁴⁷ voidaan käyttää yrittäjyysohjelmissa tai -kurseilla useisiin tarkoituksiin:

- he ovat esimerkkejä erilaisista yrittäjistä – ”millaista se todella on”
- he tarjoavat ”tosielämän esimerkkejä” siitä, kuinka kohdata/käsitellä tietty ongelma tai asia
- he voivat opettaa muodollisemmin käytännönläheisen jakson yrittäjyyden johtamisesta
- heitä voi käyttää kaukupohjana/arvioijana töille tai ehdotuksille
- he voivat esitellä edustamansa tahon toimintaa (tai toiminnan osaa)
- he voivat tarjota yleiskäsityksen ohjelman sisältöön liittyvästä aiheesta

Usein ulkoisten puhujien vierailut on suunniteltu erittäin huonosti. Yleisiä syitä ovat muun muassa:

- epäselvyys vierailijan roolista (kuten edellä on esitetty, sovitettuna oppimistavoitteisiin)
- vierailijan vajavainen perehdyttäminen (esim. tavoiteltavista oppimistavoitteista)
- opiskelijoiden/yleisön puutteellinen perehdytys
- oppimiskokemuksen puutteellinen hallinta
- istunnon hajoaminen vierailijan ”persoonaa-/egotarinaksi” edellä mainittujen ongelmien seurauksena

⁴⁶ Gibb, A. A., Hannon, P., Price, A., & Robertson, I. (2010). 3EP – A Compendium for Pedagogies for Teaching Entrepreneurship. Retrieved March 11, 2020.

⁴⁷ Gibb, A. A., Hannon, P., Price, A., & Robertson, I. (2010). 3EP – A Compendium for Pedagogies for Teaching Entrepreneurship. Retrieved March 11, 2020.

- kyvyttömyys yhdistää istunnon sisältö hyviä tai huonoja käytäntöjä koskeviin käsitteisiin tai yleistyksiin
- arvioinnille tai mentoroinnille sovitut tai niihin sovelletut sopimattomat viitekehykset

Tämän vuoksi ulkoisten puhujien vierailujen suunnittelu on erittäin tärkeää. Vierailijalle ja opiskelijoille on tärkeää asettaa tavoitteet vierailulle – erityisesti oppimistavoitteista sopiminen on keskeistä. Jos puhujaksi kutsutaan esimerkiksi ”uusi nuori yrittäjä”, vierailulle on joukko mahdollisia tavoitteita, joista on suotavaa keskustella etukäteen. Näitä ovat: itsenäisen ammatinharjoittamisen motivaatioiden ja ajureiden esittely; idean löytämisen ja arvioimisen prosessista kertominen; esimerkkien antaminen siitä, miten maailmassa ja elämässä tapahtuvien muutosten kanssa pärjää, ja miten ne vaikuttavat yrittäjyyteen. Näiden lisäksi mahdollisia sisältöjä on lukuisia. Yksi luova tapa jäsentää oppimistavoitteiden toteutumista on, että ulkoisen puhujan syvällisen perehdyttämisen ja valmistelun sijaan kootaan ohjelman osallistujista haastattelupaneeli (tai useita, joista jokainen käsittelee eri asiaa). Paneelin tehtävänä on ohjata vierailijaa jakamaan aiheeseen liittyviä kokemuksia.

Toinen tapa kehittää ulkoisten vierailujen hallintaa on edeltää esitystä/haastattelua sellaisen aiheen analysoinnilla, jonka avulla muodostetaan viitekehys, jonka pohjalta ohjelman osallistujat voivat arvioida ulkoista panosta. Jos vierailijaa on esimerkiksi pyydetty kertomaan tavastaan lähestyä tiettyyn ongelmaa/aihetta (esim. liiketoimintasuunnitelman arviointia), osallistujille annetaan etukäteen perusteelliset tiedot prosessista. Tämä tarjoaa heille kehyksen, jota vasten he voivat arvioida vierailijan puheenvuoroa. Jos vierailijoita käytetään esimerkiksi hankkeen tai ehdotuksen arvioijina, alustava perehdyttäminen ja yhteisymmärrys käytetystä viitekehyksestä ja prosessista ovat tärkeitä. Kun oppilaitoksen ulkopuoliset toimijat toimivat opettajina, peruskoulutus on tärkeää tai muun henkilöstön tulisi tukea opetusta yhdessä. Tarkoitus on, että opetus on yhteydessä todelliseen maailmaan ja luo käsitystä siitä, millaista on tehdä ja kokea asioita käytännössä. Se on hiljaisen oppimisen simulointia, mutta menestyminen vaatii, että osallistujille muodostuu ”emotionaalinen” käsitys oppimispanoksesta sekä heuristinen viitekehys, jonka pohjalta he voivat arvioida tapahtumia tulevaisuudessa. Näin osallistujille kehittyy silta konseptin ja käytännön välillä, ja he ymmärtävät miten käsitteet eroavat käytännöstä. Osallistujat saavat tuntumaa alan todelliseen harjoittamiseen käytännössä. He ymmärtävät paremmin yrittäjyyspäätösten tekemistä.

Organisaatio verkostoina⁴⁸. Kaikkia organisaatioita voidaan kuvata suhteiden verkostoina. Esimerkiksi yksityisyrittäjien johtamista voidaan luonnehtia prosessiksi, jossa hallinnoidaan useiden sidosryhmien (asiakkaat, tavarantoimittajat, rahoittajat, asiantuntijapalvelut, henkilöstö, perhe, kilpailijat jne.) keskinäistä riippuvuutta. Samaa käsitettä voidaan soveltaa kaikkiin organisaatioihin. Tämän pedagogisen harjoituksen tarkoituksena on saada osallistujat näkemään uudet hankkeet kaikkien keskeisten sidosryhmien yhteisenä neuvotteluprosessina. Osallistujille annetaan järjestettäväksi tapahtuma, joka on mieluiten luonteeltaan sellainen, johon liittyy jonkin verran riskejä ja epävarmuutta. Kyse voi olla liiketoiminnasta, sosiaalisesta yrityksestä tai muusta (julkisesta) toiminnasta. Osallistujia pyydetään ensin tunnistamaan kaikki yrityksen menestykseen vaikuttavat tai sen toimintaan muutoin liittyvät sisäiset ja ulkoiset sidosryhmät. Sitten heitä pyritään empatiaa käyttäen kehittämään mahdollisimman yksityiskohtaiset profiilit keskeisistä sidosryhmistä ja tunnistamaan niistä kunkin asenteet hanketta kohti. Osallistujia pyydetään erityisesti tunnistamaan:

- miksi sidosryhmä on kiinnostunut hankkeesta;

⁴⁸ Gibb, A. A., Hannon, P., Price, A., & Robertson, I. (2010). 3EP – A Compendium for Pedagogies for Teaching Entrepreneurship. Retrieved March 11, 2020.

- mitä (tunnistettuja ja tunnistamattomia) hyötyjä hankkeesta on sidosryhmälle;
- mitä järjestäjä haluaa sidosryhmältä;
- mitä syitä sidosryhmällä on hankkeeseen osallistumiseen;
- miksi sidosryhmät saattavat vastustaa hanketta; sekä mitä merkitystä sidosryhmän tuella tai osallistumisella on yrityksen onnistumiselle.

Selvitettyään nämä keskeisten sidosryhmien osalta, osallistujia pyydetään

- arvioimaan, kuka on mahdollisesti projektin tärkein tukija, ja kuka suhtautuu siihen negatiivisimmin;
- tarkastelemaan mahdollisia sidosryhmien välisiä suhteita;
- tunnistamaan, ketkä todennäköisistä kannattajista voisivat vaikuttaa niihin, joilla on varauksia projektia kohtaan tai jotka vastustavat sitä.

Lopuksi harjoitus voidaan toteuttaa oikeassa elämässä – jos kyseessä on todellinen hanke – tai simulointiprosessin ja roolipelien avulla. Neuvottelustrategioita kehitetään ja toteutetaan, huomioiden eri viestintämuotojen käyttö.

Esimerkkejä sopivista tapahtumista ovat muun muassa: paikallisen pop-konsertin järjestäminen hyväntekeväisyys tarkoituksessa; sellaisen sosiaalisen yrityksen kehittäminen, jonka työ keskittyy tarjoamaan heikommassa asemassa oleville perheellisille naisille parempia mahdollisuuksia löytää työtä tai perustaa perinteinen yritys. Harjoituksen painopiste on suhteiden oppimisessa ja sidosryhmistä oppimisessa sekä luottamukseen perustuvien suhteiden kehittämisessä. Keskeistä on asioiden aikaansaaminen ihmisten kautta.

Harjoitus kehittää seuraavia valmiuksia: kaikkien hankkeiden näkeminen joukkona kehitettäviä suhteita; luottamukseen perustuvien suhteiden rakentaminen; tehokkaiden verkostojen rakentamiseen tarvittavien strategioiden kehittäminen; ja neuvottelutaidot.

Aivoriihi on tapa luoda erilaisia, jopa hulluja, ideoita. Harjoitukseen kannattaa varata 1–2 tuntia. Aktiviteetin aluksi opettaja selittää aivoriihen säännöt. Hänen tulisi kertoa opiskelijoille, kuinka muut ihmiset hyödyntävät aivoriihtä, miten aivoriihtä käytetään esimerkiksi mainonnan, taiteen ja tekniikan maailmassa. Lyhyesti sanottuna aivoriihi on ryhmäharjoite, jossa opiskelijat tuottavat yhdessä mahdollisimman paljon ideoita nopeasti ja tuomitsematta. Opiskelijat stimuloivat toistensa ajattelua, kehittävät toistensa ideoita, yhdistelevät ideoita jne. On tärkeää, että opiskelijat ovat tietoisia säännöistä ja keskustelevat ensin avoimesti siitä, mitä aivoriihi on ja mitä se ei ole. Post-It-lappujen käyttämisestä aivoriihen aikana on suositeltavaa. Opiskelijoiden tulisi kirjoittaa kaikki ideansa erillisille Post-It-lapuille⁴⁹.

Aivoriihen 10 sääntöä:

1. Älä tuomitse. Hyväksy jokainen idea sellaisenaan.
2. Älä kommentoi. Lauo vain lisää ideoita.
3. Älä muokkaa ideoita. Anna niiden olla.
4. Älä suorita. Siihen riittää aikaa myöhemmin!
5. Älä sensuroi. Kerro myös huonoimmat mieleesi tulevat ideat.

⁴⁹ Mitja Mavsar (2015) How to IDEATE. Available: <http://howto.ideate.me/2015/12/16/brainstorming/> Retrieved: March 10, 2020.

6. Älä katso taaksepäin. Mikä on seuraava ideasi?
7. Älä menetä keskittymistä. Lopeta puhuminen lounastaukoista. Kyllä, juuri sinä!
8. Älä vie muilta energiaa.
9. Älä vertaile ideoita. Niitä ei ole vielä hiottu.
10. Älä pilkkaa muita. Se saa heidät varmasti vetäytymään⁵⁰

Ideanmuodostusvaiheen jälkeen opiskelijoille on annettava tauko. Kun he palaavat, heille tulee antaa noin 30 minuuttia aikaa pohtia ideoita, kartoittaa niitä ja valita niistä parhaat. Aktiviteetti päättyy esityksiin. Jokainen opiskelijaryhmä esittelee parhaat ideansa ja saa palautetta sekä opettajalta että muilta opiskelijoilta⁵¹.

Business Model Canvas eli liiketoimintamallinnuspohja on liiketoiminnan kehittämistyökalu, joka auttaa ajattelemaan yritystä visuaalisesti ja intuitiivisesti. Koko liiketoiminta voidaan tiivistää yhteen sivuun⁵². Mallinnuspohjaa voidaan käyttää aloittelevien ja olemassa olevien yritysten uusien liiketoimintamallien suunnittelussa, mutta sitä voidaan hyödyntää myös olemassa olevan liiketoimintamallin yksinkertaisessa, tarinamuotoisessa visualisoinnissa ja esittelemisessä, sekä edelleen erilaisten liiketoimintamallien portfolion hallinnoinnissa⁵³. ”Liiketoimintamalli on yrityksen suunnitelma voiton tuottamiseksi. Se tunnistaa tuotteet tai palvelut, joita yritys myy, yrityksen tunnistamat kohdemarkkinat ja sen ennakoimat kulut”⁵⁴.

Liiketoimintamallinnuspohja koostuu yhdeksästä lohkokosta, jotka edustavat liiketoimintamallin yhdeksää avainelementtiä. Ne ovat: asiakasryhmät, arvolupaus, kanavat, asiakassuhteet, tulovirrat, avainresurssit, ydintoiminnot, keskeiset kumppanuudet ja kustannusrakenne.

Liiketoimintamallinnuksen käytöllä on seuraavia etuja:⁵⁵

- 1) Se pakottaa ajattelemaan yritystäsi tieteellisemmällä ja muodollisemmalla tavalla.
- 2) Se tiivistää liiketoimintamallisi joukoksi oletuksia, jotka voit joko hyväksyä tai hylätä testaamalla niiden paikkansapitävyyden.
- 3) Mallin luonne ja ulkoasu pakottavat sinut ajattelemaan liiketoiminnan keskeisimpiä näkökohtia. Kun havaitset, että jokin mallin osa on tyhjä, tiedät, mihin on panostettava.
- 4) Malli on visuaalinen ja intuitiivinen, mikä helpottaa ideoiden välittämistä.
- 5) Se on helppo luoda ja ylläpitää. Tämä tekee liiketoimintamallista ketterän ja helposti muokattavan, joten sitä voidaan jatkuvasti mukauttaa liiketoiminnan todellisuutta vastaavaksi.

Liiketoimintamallinnus jättää kuitenkin kilpailun helposti huomioimatta, koska sille ei ole kaaviossa omaa lohkoa. Liiketoimintamallia suunniteltaessa tehdyt oletukset tulee aina testata suhteessa potentiaalsiin asiakkaisiin ja markkinoihin.

⁵⁰ Mitja Mavsar (2015)

⁵¹ Mitja Mavsar (2015)

⁵² Mitja Mavsar (2015)

⁵³ Strategyser (2020) Business Model Canvast. Available: <https://www.strategyzer.com/canvas/business-model-canvas>. Retrieved: March 10, 2020.

⁵⁴ Kopp, Carol M. (2019) Business Essentials. Investopedia. Available: <https://www.investopedia.com/terms/b/businessmodel.asp>. Retrieved: March 10, 2020.

⁵⁵ Mitjar Mavsar (2015)

Elevator Pitch⁵⁶ (tai Elevator Speech) eli hissipuhe on lyhyt kuvaus tuote-, palvelu- tai projekti-ideasta. Nimi tulee siitä, että esittely on riittävän lyhyt esitettäväksi hissimatkan aikana (esimerkiksi 30 sekuntia tai 100–150 sanaa). Tyypillisesti termillä viitataan yrittäjän pääomasijoittajalle pitämään puheeseen, jolla pyritään saamaan projektille rahoitusta. Pääomasijoittajat arvioivat usein idean ja tiimin laatua pidetyn hissipuheen laadun pohjalta, ja pyytävät yrittäjiä pitämään hissipuheen karsiakseen huonot ideat nopeasti. Peruslähestymistavassa yksilöitä pyydetään kehittämään puhettaan etukäteen tiukan rajatussa ajassa (yleensä 1–3 minuuttia). Osallistujia pyydetään kilpailemaan tuomariryhmän edessä, ja tuomarit arvostelevat suorituksen sovittujen kriteerien perusteella. Osallistujat asetetaan valmiiksi odottamaan vuoroaan, mikä mahdollista nopeat siirtymät osallistujasta seuraavaan. Puheille on asetettu rajattu aika, jonka päätyttyä valvoja puhaltaa pilliin ja osallistujan tulee lopettaa ja poistua. Hissipuheet ovat yleisiä yritysopetuksessa Yhdysvalloissa, ja niitä käytetään usein liiketoimintasuunnitelmakilpailuissa. Tarkoituksena on pakottaa oppilaat laatimaan lyhyt ja kohdennettu selitys liiketoiminnastaan, jota he voivat hyödyntää, jos heille tulee tilaisuus esitellä suunnitelmaansa jollekulle epävirallisessa tilanteessa. Ideana on kannustaa heitä pohtimaan, mikä muodostaa heidän liiketoimintansa ytimen ja miten siitä voi kertoa houkuttelevalla tavalla. Lähestymistavan tärkeimpiä etuja on, että opiskelijat oppivat esittämään ajatuksensa tiiviisti ja tarkasti. Lopputuloksena on, että he ymmärtävät, kuinka tärkeitä yrittäjyyden yllättävät mahdollisuudet voivat olla, ja ovat valmistautuneet niihin, jos sellainen osuu kohdalle.

Pedagoginen draama⁵⁷ on yksilön tai ryhmän luoma esitys tapahtumasta, skenaariosta tai tapahtumasarjasta. Esityksen on tarkoitus kuvata kohtaukseen sisältyviä tunteita, suhteita ja kognitiivisia näkökohtia. Menetelmän käyttö voi palvella useita tarkoituksia:

- Se muistuttaa, ettei mikään haastatteluiden ja tutkimusmenetelmien tuottama tieto (riippumatta siitä, kuinka hyviä tarkistuslistat ovat) ole oikeasti objektiivista. Tulokset heijastavat aina haastatellun henkilön arvoja ja uskomuksia sekä usein hänen viimeaikaisia kokemuksiaan ja tunteitaan. Esimerkiksi henkilöllä, jonka poliisi on äskettäin tuominnut ylinopeusrikkomuksesta, on erilainen vastaus kysymyksiin poliisin roolista ja arvosta yleensä kuin henkilöllä, jonka poliisi on juuri pelastanut pahoinpitelyltä. Haastattelujen dramatisointi vaatii sen taustalla olevien tunteiden tulkitsemista.
- Draaman tekijöiden on asetettava tiedon tarjoajan kenkiin ja tarkasteltava tuloksia heidän näkökulmastaan. Tavanomainen akateeminen tiedonkeruu vaatii tutkijalta usein varsin vähän tai ei lainkaan tietojen ymmärtämistä vastaajien näkökulmasta.
- Draaman onnistuminen vaatii, että sen yksittäiset hahmot nähdään muiden hahmojen silmin. Hahmoista tehdään uskottavia kuvaamalla heitä draaman muiden hahmojen silmin.
- Innovatiivisilla tavoilla kerrotuilla viesteillä ja jaetulla tiedoilla on suurempi vaikutus kuin perinteisillä menetelmillä, ja niillä voidaan kehittää syvempää ymmärrystä. Yrittäjien on usein käytettävä luovia tapoja viestien välittämiseen. Esimerkiksi TV-mainonta on draamaa. Dramatisointi on hyvä vaikuttamiskeino.
- Draama kehittää näyttelijäntaitoja, mikä lisää itseluottamusta ja esitystaitoja.

⁵⁶ Gibb, A. A., Hannon, P., Price, A., & Robertson, I. (2010). 3EP – A Compendium for Pedagogies for Teaching Entrepreneurship. Retrieved March 11, 2020.

⁵⁷ Gibb et al. (2010)

- Draaman kehittäminen edellyttää luovien kykyjen käyttöä – usein tulee tarve kehittää metafora, jolla viestiä tehostetaan tai yleistetään.
- Draaman kehittäminen ryhmänä on myös tehokas tapa luoda yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Pedagoginen draama kattaa erilaisia lähestymistapoja, joista yksi on roolipelien käyttö. Osallistujia voidaan pyytää luomaan pienissä ryhmissä esitys, joka välittää yhden viestin, usein hyödyntämällä metaforia. Yrittäjyyden yhteydessä heitä voidaan esimerkiksi pyytää valmistamaan lyhyt esitys, joka kuvaa jotakin yrittäjämäisen käyttäytymisen piirrettä tai ominaisuutta, esim. riskin ottaminen; mahdollisuuksien tunnistaminen; aloitteen tekeminen; vahva autonomian tunne; verkostoituminen; tekemällä oppiminen ja niin edelleen. Muista osallistujista koostuvan "yleisön" tehtävänä on arvata esityksen viesti ja pisteyttää esitys metaforan luovuuden ja esityksen viihdearvon pohjalta. Draama voi rakentua myös tutkimuksen ympärille – esimerkiksi haastattelusarjan dramatisointi voi kehittää syvempää ymmärrystä muodollisen datankeruun tuloksista. Tässä lähestymistavassa ryhmä keskustelee tutkimuksen keskeisistä kysymyksistä ja päättää, minkä viestin he pyrkivät välittämään. Tämän pohjalta ryhmä luo ja dramatisoi vetäjän opastuksella metaforan, joka esitetään. Esityksen jälkeen yleisöä pyydetään keräämään draaman keskeiset viestit ja pisteyttämään esitys sen luovuuden ja viihdearvon pohjalta.

Yrittäjien on kyettävä esittämään erilaisia rooleja eri tilanteissa. Hyvä yrittäjä on hyvä näyttelijä. Rakennettaessa suhteita eri sidosryhmiin – pankkeihin, riskipääomasijoittajiin, valtion virkamiehiin, työntekijöihin, sääntelyviranomaisiin, asiakkaisiin ja niin edelleen – yrittäjän on asetuttava erilaisiin rooleihin. Yrittäjälle tärkeä taito on kyky nähdä itsensä tärkeimpien sidosryhmien edustajien silmin. Henkilökohtaisen luottamuksen rakentamisen lisäksi merkittävää painoarvoa annetaan myös taidolle käyttää luovuutta paineen alla sekä kyvylle tehdä nopeita kollektiivisia päätöksiä ja yhteistyötä tiimissä.

Osallistajat kehittävät ymmärrystään tiedon emotionaalisista näkökohdista ja objektiivisuuden haasteista. He ymmärtävät, kuinka tärkeää empatia on ja hahmottavat millaisia intohimoja, tunteita ja konteksteja tilanteisiin liittyy. He oppivat ideoiden konsolidointiprosessista ja siitä, miten tärkeää on osata esittää ideansa luovasti, mutta helposti ymmärrettävässä muodossa.

Roolileikkiharjoituksessa⁵⁸ osallistujien tavoitteena on asettua ennalta määriteltyjen henkilöiden asemaan, joita kohtaan heidän on tarkoitus kehittää empatiaa. Roolipelaaja haastetaan omaksumaank kaikki valitun henkilön tunnetut ominaisuudet ja tietopohja. Pelaaja kohtaa yhden tai useamman henkilön, jotka joko esittävät omia roolejaan tai haastattelevat roolipelaajan hahmoa.

Harjoituksen rakentamiseen on erilaisia vaihtoehtoja. Yrityskontekstissa voidaan esimerkiksi

---

⁵⁸ 3EP – A Compendium for Pedagogies for Teaching Entrepreneurship by Gibb, Allan, Hannon, Paul, Price, Alison & Robertson, Ian 2010.

- tarkastella tapaa, jolla eri organisaatiot suhtautuvat liikeideaan; osallistujat voivat omaksua esim. riskipääomahenkilöstön, yritysenkeleiden, pankkiirien, viranomaisapurahojenmyöntäjien tai pienille yrityksille taloudellista tukea tarjoavien suurten yritysten edustajien roolin
- asettua suuren yrityksen edustajan rooliin ja haastatella sellaisen pienyrityksen edustajaa, joka pyrkii saamaan yrityksensä toisen keskushankintalistalle
- myyntiharjoituksen toteuttaminen tuotteen tai palvelun potentiaalisen ostajan kanssa
- työhaastattelu (ks. alla)

Esimerkki roolipeleistä - työhaastattelu

Harjoitus antaa osallistujille mahdollisuuden toteuttaa yrittäjän käyttäytymisestä oppimiansa taitoja käytännössä. Tavoitteena on parantaa osallistujien kykyä sisäistää ja soveltaa yrittäjyykskonsepteja.

Aluksi osallistujat jaetaan kolmen hengen ryhmiin. Yksi ryhmän jäsenistä on haastattelija, toinen haastateltava ja kolmas toimii tarkkailijana. Jokaiselle roolille annetaan erilliset ohjeet.

Harjoitus koostuu kahdesta kierroksesta, joista kummallekin on omat ohjeensa. Osallistujat esittävät kierrosten aikana eri rooleja.

✓ Kierros 1

Ohje tarkkailijalle: Tarkkaillet ja analysoit haastattelijan ja haastateltavan käyttäytymistä. Haastattelun jälkeen kerrot, millaista yrittäjyyspotentiaalia havaitsit. Käytä yrittäjämäisestä käyttäytymisestä ja asenteista koottua tarkistusluettelo havainnoinnin ja raportoinnin apuna.

Ohje haastattelijalle: Haastattelet hakijaa, joka hakee markkinointipäälliköksi organisaatioosi. Edustat pikatulostusta tarjoavaa franchising-organisaatiota. Olet franchising-konseptin takana oleva alkuperäinen yrittäjä, ja ainakin omasta mielestäsi olet menestynyt erinomaisesti. Oma näkemyksesi on, että olet erittäin motivoitunut tavoittelemaan pitkän aikavälin menestystä. Pääasiallisia vastustajiasi eivät ole muut yrittäjät vaan omaan osaamisesi kohdistuvat sisäiset korkeat odotuksesi. Etsimälläsi henkilöllä tulisi olla hyvät yrittäjyystaidot ja hänen tulisi myös kyetä edesauttamaan yhteistyötä franchising-toimijoiden ja muun henkilökunnan välillä.

Ohje haastateltavalle: Sinua haastatellaan markkinointipäällikön tehtävään pikatulostusta tarjoavassa franchising-organisaatiossa. Et ole erityisen kiinnostunut tehtävästä. Aikaisempi kokemuksesi on ollut taloustehtävistä. Hait tehtävää riskillä, sillä palkka on paljon nykyisiä tulojasi korkeampi. Olet myös kiinnostunut tarjotuista eduista ja mahdollisuudesta matkustaa paljon ja käyttää kulutustiliä. Sinulla ei ole aiemmin ollut tällaiseen mahdollisuutta. Sinulla on hyvät pätevydet, mutta ne ovat kaikki laskentatoimen ja rahoituksen alalta. Käytännössä haet tehtävää, jossa voit ansaita nopeasti paljon rahaa.

✓ Kierros 2

Ryhmä vaihtaa rooleja, joille annetaan hieman erilaiset ohjeet.

Ohje tarkkailijalle: Tarkkailet ja analysoit haastattelijan ja haastateltavan käyttäytymistä. Haastattelun jälkeen kerrot, millaista yrittäjyyspotentiaalia havaitisit. Käytä yrittäjämäisestä käyttäytymisestä ja asenteista koottua tarkistusluetteloa havainnoinnin ja raportoinnin apuna.

Ohje haastattelijalle: Haastattelet hakijaa, joka hakee markkinointipäälliköksi organisaatioosi. Edustat pikatulostusta tarjoavaa franchising-organisaatiota. Olet franchising-konseptin takana oleva alkuperäinen yrittäjä, ja ainakin omasta mielestäsi olet menestynyt erinomaisesti. Oma näkemyksesi on, että olet erittäin motivoitunut tavoittelemaan pitkän aikavälin menestystä. Pääasiallisia vastustajiasi eivät ole muut yrittäjät vaan omaan osaamisesi kohdistuvat sisäiset korkeat odotuksesi. Etsimälläsi henkilöllä tulisi olla hyvät yrittäjyystaidot ja hänen tulisi myös kyetä edesauttamaan yhteistyötä franchising-toimijoiden ja muun henkilökunnan välillä.

Ohje haastateltavalle: Esitä haastattelun aikana mahdollisimman paljon yrittäjätaipumusta ja yrittämistä käyttäytymistä. Haluat työn kipeästi. Se on looginen askel urallasi ja tarjoaa merkittävästi henkilökohtaista haastetta. Olet markkinoinnin asiantuntija. Hakemasi työ on tulostusalan franchising-organisaatioissa. Roolia mainostetaan markkinointipäällikön tehtävänä. Et ole varma, mitä työ sisältää, mutta palkan perusteella on selvää, että työ tarkoittaa askelta eteenpäin urallasi. Tässä tehtävässä harjoitellaan yrittäjyyspotentiaalini arviointia viitekehyksen avulla tavanomaisessa työympäristössä roolipelin avulla. Kahden erityyppisen haastateltavan näkeminen luo perustaa harjoituksen jälkeisen analyysin vahvistamiselle.

Tämä harjoitus on esimerkki tekemällä oppimisesta, jossa opittuja käsitteitä sovelletaan käytännössä. Harjoituksessa kannustetaan luovuuteen ja heittäytymiseen. Koko harjoitus nojaa empatian käyttöön. Roolien elävöittäminen vaatii osallistujilta mielikuvitusta esitettävien hahmojen toteuttamisessa. Osallistujat kehittävät vahvan viitekehyksen tueksi yrittäjyyskäyttäytymisen analysointiin. He saavat myös rohkeutta ja kykyä ilmaista muiden näkemyksiä.

Oppimispäiväkirja on kirjoitus- ja oppimistaitoja kehittävä⁵⁹ opetusmenetelmä. Oppimispäiväkirjojen kirjoittamisen on tarkoitus edistää oppimisstrategioiden kehittymistä⁶⁰, mikä on tärkeä osa reflektiotaitoiseksi asiantuntijaksi tulemistä⁶¹. Oppimisstrategiat voidaan määritellä "käytökseksi ja ajatuksiksi, joihin oppija osallistuu oppimisen aikana ja joiden on tarkoitus vaikuttaa tiedon käsittelyprosessiin"⁶². Oppimispäiväkirja on työkalu kokemusten ymmärtämiseen ja pohdinnan helpottamiseen. Niiden käyttö ammatillisessa koulutuksessa on lisääntynyt. Oppimispäiväkirjat tukevat

---

⁵⁹ Lonka, I., Lonka, K., Karvonen, P., & Leino, P. (1996). Taitava kirjoittaja: Opiskelijan opas. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Helsinki: Yliopistopaino.

⁶⁰ McCrindle, Andrea R., Christensen Carol A. (1995) The impact of learning journals on metacognitive and cognitive processes and learning performance. Learning and Instruction. Volume 5, Issue 2, 1995, Pages 167-185.
[https://doi.org/10.1016/0959-4752\(95\)00010-Z](https://doi.org/10.1016/0959-4752(95)00010-Z)

⁶¹ Schön DA (1987) Educating the reflective practitioner. Jossey-Bass San Francisco, San Francisco

⁶² Weinstein CE, Mayer RE (1986) The teaching of learning strategies. Handb Res Teach 3:315–327

työpaikkakokemusten pohdintaa ja auttavat seuraamaan oppijoiden edistymistä⁶³. Opiskelijaa voidaan kehottaa kirjoittamaan päiväkirjaa päivittäin tai viikoittain. Tavoitteena on, että kirjoittaessaan opiskelija pohtii ja muodostaa henkilökohtaisen näkökulman omaan oppimiseensa ja käsittelee oppisisältöä. Parhaimmillaan oppimispäiväkirja toimii siis itsearviointityökaluna, jonka avulla opiskelija voi seurata omaa kehitystään kohti asetettuja tavoitteita⁶⁴.

Yrittäjyyskasvatuksen yhteydessä oppimispäiväkirja toimii arvioinnin ja kehittämisen työkaluna, joka tukee opiskelijan kasvua ja helpottaa vahvuuksien ja heikkouksien tunnistamista⁶⁵.

2.4 Yrittäjyyden opiskelu

Yrittäjyyskasvatuksen ytimessä on opiskelijan aktiivinen osallistuminen omaan oppimiseensa. Sen teoreettinen perusta muodostuu lähinnä humanistisesta ja sosiaalis-konstruktivisesta käsityksestä oppijasta ja oppimisesta. Siinä yksilöt toimivat yksilöllisesti ja tuovat omat tietonsa ja taitonsa yhteisön käyttöön, mikä luo uusia avauksia ja oivalluksia yrittäjyyskasvatuksen pedagogiikkaan. Yrittäjyyskasvatukselle on ominaista oppimisprosessin arvaamattomuus; etukäteen on mahdoton määrittää, mitä ja miten opiskelija oppii. Tästä huolimatta olennaista on määrätietoisuus ja oppijan oma käsitys siitä, millaiseen osaamiseen hän pyrkii⁶⁶.

Yrittäjämäinen oppimistapa perustuu opettajan ja oppijan väliseen vuorovaikutukseen sekä kannustavaan ja oppimista tukevaan oppimisympäristöön. Siihen kuuluu myös oppiminen työpaikalla. Kun opiskelijan oppimistavoitteena on perustaa oma yritys tai hankkia siihen tarvittavat taidot, parhaita oppimisympäristöjä ovat yritykset ja opiskelijan oma liiketoiminta. Oppimisympäristöön vaikuttaa oppijan kokemus aiheen merkityksellisyydestä itselleen. Ammatillisessa koulutuksessa tämä tarkoittaa yleensä sitä, että oppija näkee yhteyden opittavan aiheen ja tulevan ammatin välillä. Motivaation lisäämisen kannalta on tärkeää, että opettajan kertoo, miksi aiheita opiskellaan ja miten se liittyy ammattiin.

Uteliaisuus oppia uutta antaa mahdollisuuden lähestyä haasteita ja vaikeuksia erilaisesta näkökulmasta. Haastavien tilanteiden ratkaiseminen luo positiivisia oppimiskokemuksia, kun taas liian vaikea tehtävä voi aiheuttaa turhautumista. Opettajan haasteena on rakentaa oppimisprosessi, joka on merkityksellinen, kehittää oppijan osaamista ja huomioi yksilölliset erot. Oppijalla tulisi olla vapaus yrittää löytää oma tapansa oppia, mutta hänen on myös otettava vastuu omasta oppimisestaan. Virheet eivät ole este, vaan ne herättävät uteliaisuutta etsiä uusia polkuja ja ratkaisuja. Luottavaisessa ja turvallisessa oppimisympäristössä opiskelijan on helppo kokeilla erilaisia vaihtoehtoja. Mahdollisuuksien hyödyntäminen on myös yrittäjyyskasvatuksen ydin. Siinä opiskelijoiden on otettava

⁶³ Schwendimann, B.A., Kappeler, G., Mauroux, L. et al. What makes an online learning journal powerful for VET? Distinguishing productive usage patterns and effective learning strategies. *Empirical Res Voc Ed Train* 10, 9 (2018). <https://doi.org/10.1186/s40461-018-0070-y>

⁶⁴ Lonka et al., (1996)

⁶⁵ Seikkula-Leino, J. (2007). Opetussuunnitelmaudistus ja yrittäjyyskasvatuksen toteuttaminen. Opetusministeriön julkaisu 2007: 28. Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto.

⁶⁶ KATU-USKOTTAVA AMMATILLINEN KOULUTUS – Uusia ratkaisuja oppimiseen, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu 2015

riskejä tai he menettävät ainutlaatuisia oppimismahdollisuuksia ja tilaisuuksia löytää jotain uutta ja arvokasta.

Innostukseen ja riskinottoon keskittyvän pedagogisen mallin iskulause on "Tee unelmistasi totta". Se kuvaa sekä opiskelijan että opettajan aktiivisuutta: yrittäjyyskasvatuksen periaatteen mukaan kukaan ei voi oppia toisen puolesta. Unelmat on saavutettava itse – oli kyseessä sitten opiskelijan halu valmistua tiettyyn ammattiin tai opettajan visio omien käytäntöjensä kehittämisestä.

LUKU 3. YRITTÄJYYSKASVATUKSEN TOTEUTUS, TAPAUKSIA KUMPPANIMAISTA

3.1. Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden projektit

3.1.1. Suomi

Nuori Yrittäjyys Turun Innovaatioleiri

JA Challenge Turku -innovaatioleirit perustuvat Nuori yrittäjyys ry:n kehittämään Junior Achievement Challenge -konseptiin. Nuori yrittäjyys ry:n (<https://nuoriyrittajyys.fi/info/>) tavoitteena on edistää yrittäjyysasennetta ja aktiivista elämäntapaa suomalaisten nuorten keskuudessa lisäämällä heidän tietämystään yrittäjyydestä, tarjoamalla yrittäjyyskokemuksia, kehittämällä nuorten työelämävalmiuksia ja taloushallinnon taitoja. Turun Nuori yrittäjyys -innovaatioleirillä etsitään luovia ratkaisuja mielenkiintoisiin haasteisiin 24 tunnin aikana. JA Challenge Turkuun osallistuvat eri tieteenalojen ja alueen eri korkeakoulujen opiskelijat saavat kokemusta monialaisissa ryhmissä työskentelystä ja omien taitojensa hyödyntämisestä luovassa innovaatioprosessissa.

Nuori yrittäjyys Turun innovaatioleirejä on järjestetty vuodesta 2013 lähtien. Leirit järjestetään yhteistyössä Boost Turun, Turun ammattikorkeakoulun, Turun yliopiston, Åbo Akademin, Novia ammattikorkeakoulun, Humak ammattikorkeakoulun, Study in Turun ja Turun ammatti-instituutin kanssa. Näiden oppilaitosten ja yliopistojen opiskelijat saavat yhden opintopisteen osallistumalla haasteeseen.

Leirien haasteet tulevat eri yrityksiltä, Turun kaupungilta tai naapurikaupungeilta. Tähän mennessä haasteet ovat olleet lähtöisin seuraavilta yrityksiltä: SATEL Oy, CTRL Reality Oy, CinemaHouse Oy ja Microsoft. Teemat vaihtelevat ajankohtaisten tarpeiden mukaan: yhteysratkaisujen pohtiminen teollisuuden internet-sovellusalueet tunnistamalla, virtuaalisen/lisätyn todellisuuden ideat, sosiaalinen innovaatio ja vastuu, ilmastonmuutos, kiertotalouden keskukset ja tekstiilien kiertotalous. Innovaatioleirien aikana kaikki osallistujat (kaupungit, yritykset ja opiskelijat) ovat oppineet paljon uusista ideoinnin työskentelytavoista.

Lähdemateriaalit:

<https://nuoriyrittajyys.fi/en/info/>

<https://www.facebook.com/challengeturku/>

Vinkkejä ammatillisen koulutuksen oppilaitoksille:

Innovaatioleirit ovat hyvä keino tuoda yhteen ammatillisten oppilaitosten ja korkeakoulujen opiskelijoita. Työskentely monitieteisissä ryhmissä auttaa opiskelijoita tutustumaan toisiinsa ja työskentelemään erilaisista taustoista tulevien ihmisten kanssa. Se myös tukee ammattikoulujen ja korkeakoulujen välistä yhteistyötä. Leirejä voidaan mukauttaa siten, että yritys ja opettajat määrittelevät (ainakin aluksi) ratkaistavan ongelman. Opettajat voisivat myös puuttua työn etenemiseen mentorin roolissa lisäämällä asiaankuuluvaa ja yksityiskohtaista sisältöä.

Kriteerit	Yrittäjäys	Kyllä, miten?	Ei, miten?
Tukee ammatillisen koulutuksen opettajien jatkuvaa täydennyskoulutusta	X	Toimimalla mentoreina leireillä ja ohjaamalla oppilaita tehtävien ratkaisussa tai opettamalla heille keskeisiä taitoja, opettajat saavat työelämäkeskeistä osaamista ja kontakteja	
Tukee divergenttien ajattelutaitojen kehittämistä	X	Monialaisten ryhmien opiskelijat ratkaisevat yrityksen asettaman haasteen. Voittaakseen haasteen, opiskelijoiden on keksittävä luovia ja innovatiivisia ratkaisuja	
Tukee lateraalisen ajattelun taitojen kehittämistä	X	Yritys asettaa ongelman, joka opiskelijaryhmän on ensin yritettävä ymmärtää ammentamalla erilaisista taustoistaan ja ongelmaan liittyvistä kokemuksistaan	
Tukee luovien taitojen kehittämistä	X	Opiskelijoiden on keksittävä luovia ratkaisuja ja löydettävä tapa ratkaista haaste hyödyntämällä osaamistaan	
Tukee opiskelijoiden työllistyvyyttä	X	Opiskelijat esittävät ratkaisunsa yritykselle, joka antaa heille palautetta ja valitsee parhaan tiimin. Tämä on hyvä tilaisuus opiskelijoille esitellä taitojaan ja olla yhteydessä potentiaaliseen työnantajaan, mahdollisesti ensimmäistä kertaa	
Tukee opettajille suunnattujen yrittäjyyden työkalupakettien kehittämistä			Opettajat eivät varsinaisesti osallistu leiriin. Ongelma tulee yritykseltä ja opiskelijat ratkaisevat sen. Tapausta

			voitaisiin mukauttaa siten, että opettajat toimivat mentoreina tai tarjoavat opiskelijoille sisältöjä
Kehittää opettajien työelämä-tietoisuutta ja koulutuksen työelämä-relevanssia	X	Leiriä voitaisiin muokata siten, että opettaja ja yritys määrittelevät ongelman yhdessä. Opiskelijat oppivat uusia työelämään liittyviä taitoja	
Sisältää opettajille merkittävän innovaatioelementin	X	Ammatillisen koulutuksen opettajat pääsevät työskentelemään ulkoisten sidosryhmien ja korkeakoulujen kanssa	
Todisteita opettajien ja työnantajan yhteisestä suunnittelusta	X		Ei, mutta mahdollista integroida niin, että opettajat ja yritys määrittelevät tapauksen yhdessä

3.1.2. Puola

Innovator

INNOVATOR on huipputeknologiaan keskittynyt yrityskurssi nuorille yliopisto-opettajille ja luonnontieteiden jatko-opiskelijoille. Hanketta sponsoroi Puolan kansallinen tiedesäätiö, ja 50 nuorta tutkijaa sai sen puitteissa koulutusta ja ammatillista neuvontaa. Parhaat projektit saivat lisäksi taloudellista tukea tiedesäätiöltä. INNOVATOR synnytti useita johtavia spin-off-yrityksiä, joista yksi on noteerattu Varsovan pörssissä. Toinen mielenkiintoinen INNOVATOR-ohjelman tulos on ollut sosiaalisen huipputeknologian projektin, Bank Mlekan (Maitopankki), perustaminen. Kyseessä on voittoa tavoittelematon järjestö, joka tarjoaa teknologisesti edistyksellistä äidinmaidon varastointia ja jakelua vauvoille.

INNOVATOR-ohjelma nosti esiin joitain järjestelmällisiä heikkouksia potentiaalisten akateemisten huipputeknologian yrittäjien koulutuksessa. Keskimäärin noin 30-vuotiaat osallistujat altistettiin yrittäjyysajattelulle ensimmäistä kertaa. Vaikutus eli huipputeknologian startup-yritysten määrä ja laatu olisi voinut olla paljon korkeampi, jos INNOVATOR-osallistujat olisivat saaneet koulutusta yrittäjyyden perusteista kandidaatti- tai maisteritasolla.

KU Kozminski -yliopistolla on yksi kattavimmista yrittäjyysopintojen kurssitarjonnoista. Se tarjoaa johtamisen kandidaattitutkinnon opiskelijoille mahdollisuuden valita pääaineekseen yrittäjyyden.

Monet yrittäjyyden pääaineen pakolliset kurssit ovat avoimena valinnaisina opintoina myös muille kandidaatti- ja maisteritason opiskelijoille. Myös maisteritasolla on tarjolla erikoistuneita yrittäjyyskursseja sekä yksi yleinen kurssi, joka käsittelee yrittäjyyden makrotaloudellisia näkökohtia. Jatko-opinnoissa on kaksi yrittäjyyskurssia, joista yksi käsittelee yrittäjyyden tutkimuksen metodologisia kysymyksiä ja toinen yrittäjyysprojektia väitöskirjatutkimuksena. Kandidaattitasolla on kursseja mm. yrittäjyydestä, uuden yrityksen luomisesta, perheyriksen kehittämistä, yrittäjyysverkostoista ja yrittäjyyden sosiologiasta. Maisteritasolla kurssit käsittelevät esim. yrittäjyyden ja uusien hankkeiden kehittämistä, yrittäjyyden ja talouden kehitystä, pienyrityskonsultointia, uuden hankkeen rahoitusta, kansainvälistä yrittäjyyttä, internet-pohjaista yrittäjyyttä, yrittäjyyden markkinointia sekä luovuutta ja innovatiivisuutta. Toisaalta Puolan tohtorikoulutettavat valittavat toisinaan yrittäjyyskoulutuksen puutteesta tohtorihjelmissä. Aikaisemmin tarjolla on ollut ainoastaan yksi yrittäjyyskoulutusohjelma, joka on erityisesti suunniteltu nuorille professoreille ja jatko-opiskelijoille, mutta tämä aloite on päättynyt.

<https://www.kozminski.edu.pl/en/>

Kriteerit	Yrittäjyys	Kyllä, miten?	Ei, miten?
Tukee ammatillisen koulutuksen opettajien jatkuvaa täydennyskouluttamista			Ei selkeitä todisteita. Opiskelijat kehittivät omia ideoitaan/ yritysten tarjoamia tapauksia. Nuoret tutkijat saivat koulutusta ja ammatillista neuvontaa
Tukee divergenttien ajattelutaitojen kehittämistä	x	Projektin tulokset vahvistavat, että erilaisten ajattelutaitojen kehittämistä tuettiin	
Tukee lateraalisen ajattelun taitojen kehittämistä	x	Projektin tulokset vahvistavat, että lateraalisen ajattelun kehittämistä tuettiin	
Tukee luovien taitojen kehittämistä	x	Kyseessä oli huipputeknologiaan keskittyvä innovaatioprojekti, joka tuki luovien taitojen kehittämistä ryhmätyön ja eri alojen yhteistyön kautta	
Tukee opiskelijoiden työllistyvyyttä	x	Nuoret tutkijat saivat koulutusta ja ammatillista neuvontaa. Opiskelijat esittivät ratkaisunsa yrityksen asettamiin haasteisiin	
Tukee opettajille suunnattujen yrittäjyyden			Ei selkeitä todisteita

työkalupakettien kehittämistä			
Kehittää opettajien työelämä tietoisuutta ja koulutuksen työelämä relevanssia	x	INNOVATOR oli huipputeknologiaan keskittynyt yrittäjyyskurssi	
Sisältää opettajille merkittävän innovaatioelementin	x	Ammatillisen koulutuksen opettajat pääsevät työskentelemään ulkoisten sidosryhmien ja opiskelijoiden kanssa	
Todisteita opettajien ja työnantajan yhteisestä suunnittelusta	x	INNOVATOR johti useiden johtavien spin-off-yritysten syntiin, joista yksi on noteerattu Varsovan pörssissä	

REVAS liiketoimintasimulaatio

Revas on liiketoimintasimulaatiopeli, jonka aloitti joukko yrittäjyydestä kiinnostuneita ihmisiä. He halusivat tehdä opetuksesta kiinnostavampaa ja käytännöllisempää. Revas-tiimi on asettanut tavoitteekseen muuttaa pelkästään teoriaan keskittyviä opetusmenetelmiä esittelemällä työkaluja, joita voi käyttää käytännönläheiseen yrityksen perustamisesta ja johtamisesta oppimiseen.

Simulointipelejä käyttävät kurssit tai koulutukset on sertifioinut EAF – Education Alliance Finland, 2019. Revas Business Simulations -simulaatiossa opiskelijat tekevät päätöksiä pienyrityksen johtamisesta. Revas-simulaatiot⁶⁷ auttavat (nuoria) ihmisiä kokemaan ja ymmärtämään liiketoimintaa. Peliä voidaan käyttää liiketalouden oppitunneilla käytännönläheisen, kiinnostavan ja hauskan opetuksen välineenä yli kymmenellä toimialalla (auto-, liikenne-, matkailu-, IT-, kampaamo-, kosmetiikka-, rakennus- ja catering-koulutuksissa jne.) Simulaation osallistujat jaetaan ryhmiin, joissa he johtavat virtuaalisia yrityksiä ja tekevät realistisia liiketoimintaratkaisuja, jotka vastaavat todellisten johtajien päivittäin tekemiä päätöksiä. Ryhmät analysoivat markkinatietoja ja tekevät niiden pohjalta strategisia ja operatiivisia liiketoimintapäätöksiä. Ryhmät voivat vertailla tuloksiaan ja parantaa taitojaan jokaisella kierroksella.

Simulaatio on joustava työkalu, jota voidaan käyttää eri koulutustasoilla. Korkeakouluissa sitä voidaan käyttää liiketalouden, taloustieteen, operatiivisen johtamisen, taloushallinnon tai muiden alojen opiskelijoille suunnatuilla liike-elämän kursseilla. Se soveltuu myös lukio-opetukseen – esimerkiksi johtamista, kirjanpitoa, yrittäjyyttä, taloustiedettä, markkinointia ja liiketoimintaosaamista käsitteleviin työpajoihin. Yritysmaailmassa sitä voidaan käyttää liike-elämän johtamistaitojen koulutuksessa tai kokemusliiketoiminnan työpajoissa. Liiketoiminnan simulointi opettaa ajattelua, mikä ei ole yleistä

⁶⁷ <https://educationalalliancefinland.com/products/revas-business-simulations>

perinteisessä opetuksessa. Simulointi opettaa taloustieteen peruseriaatteita yksinkertaistetulla tavalla.

Simulaatiot antavat opiskelijoille mahdollisuuden saada kokonaisvaltaisen näkemyksen liiketoiminnasta, mikä auttaa heitä ymmärtämään paremmin yritystoiminnan sääntöjä ja markkinamekanismeja. He voivat myös kokeilla liiketoimintastrategioita turvallisessa, virtuaalisessa ympäristössä. Opiskelijat, jotka oppivat yrittäjyyden perusteita simulaatioissa, astuvat yrityksen johtajien rooleihin ja käyvät läpi päätöksentekoprosesseja, joissa he:

- saavat markkinatietoja (yksittäisten palveluiden kysyntä, kunkin palvelun suorittamiseen tarvittavien työtuntien määrä, käytettyjen materiaalien määrä, vähimmäispalkka, markkinoinnin kustannukset),
- analysoivat markkinatietoja tehdäkseen päätöksiä valitun strategian mukaisesti,
- tekevät liiketoimintapäätöksiä, joita verrataan kilpailevien yritysten omistajien (luokkatovereiden) tekemiin päätöksiin,
- lähettävät päätökset palvelimelle, jossa markkinamekanismeja simuloidaan matemaattisilla algoritmeilla,
- saavat tietoonsa tehtyjen päätösten seuraukset, jotka muodostavat lähtötilanteen seuraavalle päätöksentekokierrokselle.

<https://www.youtube.com/watch?v=aKQwMOhynVc&feature=youtu.be>

<https://educationalalliancefinland.com/products/revas-business-simulations>

<https://business.facebook.com/revaspl/>

Kriteerit	Yrittäjyys	Kyllä, miten?	Ei, miten?
Tukee ammatillisen koulutuksen opettajien jatkuvaa täydennyskouluttamista	X	Teollisuuden liiketoiminnan simulaatiot ovat ammattimaisesti valmistettuja moderneja koulutustyökaluja. Ne ovat tärkeä apu opettajille, jotka haluavat tehdä yrittäjyys- ja talousopetuksesta houkuttelevampaa	
Tukee divergenttien ajattelutaitojen kehittämistä	X	Opiskelijat pääsevät kokeilemaan erilaisia tapoja ratkaista ongelma turvallisessa liiketoimintaympäristössä	
Tukee lateraalisen ajattelun taitojen kehittämistä			Opiskelijat käyttävät pikemminkin askel askeleelta -logiikkaa, mutta myös tämä tapaus mahdollistaa riskien ottamisen tai muiden kuin odotettujen

			päätösten tekemisen. Opiskelijat voivat kokeilla eri menetelmiä
Tukee luovien taitojen kehittämistä	X	Opiskelijat oppivat yrityksen johtamisesta. Heidän on hyödynnettävä osaamistaan monipuolisesti ratkaistakseen haasteen	
Tukee opiskelijoiden työllistyvyyttä	X	Tämä kokemus antaa käytännön osaamista yrittäjyydestä ja voi antaa itseluottamusta päätöksentekoon ja sekä resilienssiä, jotka ovat tärkeitä tekijöitä henkilökohtaisessa ja ammatillisessa menestyksessä	
Tukee opettajille suunnattujen yrittäjyyden työkalupakettien kehittämistä			Opettajat eivät ole mukana. Simulaattori on koulutusväline, joka koostuu ennalta määritellystä sisällöstä
Kehittää opettajien työelämä tietoisuutta ja koulutuksen työelämä relevanssia	X	Opettajat saavat toimialoista uutta käytännön tietoa, jota he voivat soveltaa opetuksessaan. Opiskelijat oppivat työelämä taitoja	
Sisältää opettajille merkittävän innovaatioelementin	X	Tämä innovatiivinen työkalu on tärkeä apu opettajille. Se parantaa opetuksen laatua ja motivoi oppijoita	
Todisteita opettajien ja työnantajan yhteisestä suunnittelusta			Ei todisteita, mutta opettajat ja työnantajat voivat tulevaisuudessa kehittää työkalua yhdessä

3.1.3. Italia

VET4Start-Up

EURO-NET-organisaation tukema VET4Start-Up-projekti kehitti innovatiivisen ja erittäin luovan massiivisen avoimen verkkokurssin (MOOCin), jonka tavoitteena on kohentaa opiskelijoiden tietoja ja taitoja yrittäjyydessä. Kurssi pyrkii siihen, että ammatillinen koulutus vastaisi paremmin startup-yrittäjien tarpeisiin kilpailluilla markkinoilla maailmanlaajuisen taantuman jälkeisessä taloudellisessa tilanteessa.

”VET4Start-Up” pyrki vastaamaan tähän haasteeseen yleiseurooppalaisen strategisen kumppanuuden tuella. Kahden vuoden ajan projekti kannusti yrittäjyyshenkisyyteen ja motivoi oppijoita oppimaan esimerkiksi käyttämällä animoituja koulutusmoduuleja.

Projektin tarkoituksena oli opettaa ja kouluttaa massiivisen avoimen verkkokurssin ja muiden hyödyllisten ja räätälöityjen materiaalien ja resurssien avulla kaikkia yrityksen perustamisesta kiinnostuneita. VET4Start-Up-projektin tavoitteena oli parantaa opiskelijoiden osaamista yrittäjyyden avaintaidoissa perusteiden ja syventävän tason sekä alakohtaisten verkko-ohjelmien keinoin. Käsitellyjä aiheita olivat mm. luovuus, liiketoimintamallinnuspohjan käyttö, arvon luominen, verkostoituminen ja alakohtainen analyysi.

Lisätietoja: <https://www.vet4startup.it/>

3.2. Ammatillisten kouluttajien ohjelmat

3.2.1. Suomi

YES opettaja-yrittäjätreffit

YES opettaja-yrittäjätreffien aikana opettajat luovat uusia kontakteja yrittäjiin, kehittävät ideoita koulujen ja yritysten väliseen yhteistyöhön ja kuulevat onnistuneista yhteistyön toimintamalleista. YES opettaja-yrittäjätreffit ovat myös hyvä tapa aloittaa yhteistyö koulun ja alueen liike-elämän kesken.

Ohjelmaan voi sisältyä esimerkiksi:

- oivaltava tapaustutkimus koulujen ja yritysten yhteistyöstä
- yrityspuheet
- minuutin tapaaminen mahdollisimman monien uusien kontaktien kanssa
- työskentely yhteisen teeman parissa

YES opettaja–yrittäjätreffit kestävät noin 2–3 tuntia ja ne järjestetään työpäivän jälkeen. Treffit voidaan ja oikeastaan niitä tulisikin järjestää myös muiden tapahtumien yhteydessä. Esimerkiksi nuorille suunnatut tapahtumat voivat olla hyvä mahdollisuus tavata opettajia ja liike-elämää. Treffit voidaan pitää yrityksen tiloissa, jolloin ohjelmaan voi kuulua läheisempi tutustuminen yritykseen ja sen tarjoamiin yhteistyömahdollisuuksiin. Vaihtoehtoisesti ne voidaan järjestää koulun tiloissa, jolloin tapaamiseen voi kuulua opinto-ohjelman ja käynnissä olevien yhteistyöprojektien esittely ja opiskelijoiden esitykset.

Kriteerit	Yrittäjyys	Kyllä, miten?	Ei, miten?
Tukee ammatillisen koulutuksen opettajien jatkuvaa täydennuskouluttautumista	X	Opettajat saavat yhteyksiä liike-elämään ja voivat parantaa opetuksensa merkityksellisyyttä	
Tukee divergenttien ajattelutaitojen kehittämistä	X	Opettajat voivat tuoda uusia ideoita ja esimerkkitapauksia opetukseensa keskustelemalla yrittäjien kanssa	
Tukee lateraalisen ajattelun taitojen kehittämistä	X	Opettajat voivat saada uusia lähestymistapoja ongelmiin tai vaikeuksiin, joita he kohtaavat tai haluavat kehittää	
Tukee luovien taitojen kehittämistä	X	Treffit voivat johtaa uuteen yhteistyöhön	
Tukee opiskelijoiden työllistyvyyttä	X	Opettajat saattavat suositella yrittäjiä tai yritystä opiskelijoilleen tai päinvastoin ja vastata näin esiintyviin tarpeisiin	
Tukee opettajille suunnattujen yrittäjyyden työkalupakettien kehittämistä	X	Opettajat oppivat lisää yrittäjyydestä, yrittäjähenkisyydestä ja yrittäjien tarpeista	
Kehittää opettajien työelämätietoisuutta ja koulutuksen työelämärelevanssia	X	Opettajat ovat tietoisempia työmarkkinoista sekä rekrytoijien ja yritysten kohtaamista haasteista	
Sisältää opettajille merkittävän innovaatioelementin	X	Treffit ovat innovatiivinen tapa verkostoitua ja edistää yhteistyötä	
Todisteita opettajien ja työnantajan yhteisestä suunnittelusta	X	Yhteistyötä kyllä tapahtuu, kun molemmat osapuolet työskentelevät saman tavoitteen eteen	

3.2.2. Yhdistynyt kuningaskunta

Enterprise Educators UK

Enterprise Educators UK on maan johtava itsenäinen jäsenverkosto yrittäjyysopettajille. Organisaatio mahdollistaa huippuosaamisen kehittämistä tuomalla yhteen opettajat ja yrittäjät, jotka oppivat toisiltaan ja innostavat toisiaan opetusta. Jäsenet ovat yliopistoja, korkeakouluja ja niihin liittyviä toimijoita. EEUK-kumppanit ovat henkilöitä, jotka jakavat ja vaihtavat keskenään hyviä käytäntöjä tapahtumien, konferenssien, verkkoseminaarien, työkalupakettien ja sosiaalisen median välityksellä. Hyviä käytäntöjä parannetaan ja levitetään edelleen EEUK-apurahojen, tutkimusrahoituksen, apurahojen, käytännön resurssien, National Enterprise Educator Awards -palkintojen ja esittelyjen kautta.

Tavoitteena on luoda yrityskoulutuksen huippuosaamista saattamalla yhteen opettajat ja ammatinharjoittajat, jotta he oppivat toisiltaan ja innostuvat laajentamaan yritys- ja yrittäjyyskasvatustaan ja -käytäntöään ja sen kattavuutta ja tehokkuutta. EEUK-alusta mahdollistaa hyvien käytäntöjen jakamisen jäsenten välillä. Käytäntöjen kehittämiseksi organisaatio tarjoaa tutkimusrahoitusta, apurahoja, käytännön resursseja, työkaluja ja tekniikoita. Jäsenet ja laajennettu maailmanlaajuinen verkosto yhdistävät ja jakavat käytäntöjä kansainvälisissä konferensseissa (IEEC), Enterprise Exchange -tapahtumissa, verkkoseminaareissa, foorumeilla ja ETC Toolkitin kautta. Yrittäjyyskoulutuksen vaikutusten juhlistaminen ja mainostaminen on myös tärkeää, ja siinä auttavat National Enterprise Educator Awards -palkinnot ja toiminnan esittely. Lisäksi pyritään saamaan aikaan positiivisia muutoksia yrittäjyyskoulutukseen liittyvissä kansallisissa ja kansainvälisissä poliittisissa päätöksissä. Enterprise Educators UK antaa lausuntoja Ison-Britannian hallituksen politiikkaan ja muutoksiin EU:n, OECD:n ja YK:n välityksellä. Järjestön hallitus ja jäsenet antoivat äskettäin merkittävän panoksen yritystoiminnan ja yrittäjyyskasvatuksen uusiin Quality Assurance Agency -ohjeisiin.

Kriteerit	Yrittäjyys	Kyllä, miten?	Ei, miten?
Tukee ammatillisen koulutuksen opettajien jatkuvaa täydennyskouluttautumista	X	EEUK mahdollistaa huippuosaamisen tuomalla yhteen opettajat ja ammatinharjoittajat, jotka oppivat toisiltaan	
Tukee divergenttien ajattelutaitojen kehittämistä	X	Alustan avulla jäsenet voivat kehittää, jakaa ja vaihtaa uusia käytäntöjä	
Tukee lateraalisen ajattelun taitojen kehittämistä	X	Alustan avulla opettaja tai yrittäjä voi tuoda yrityskoulutuksen suoraan organisaatioihinsa	
Tukee luovien taitojen kehittämistä	X	Alusta perustettiin tukemaan yrittäjyyteen liittyvää luovuutta	
Tukee opiskelijoiden työllistyvyyttä	X	Järjestön jäsenenä opettajat ja yrittäjät laajentavat verkostoaan, mikä hyödyttää opiskelijoita	
Tukee opettajille suunnattujen yrittäjyyden työkalupakettien kehittämistä	X	Jäsenet ja laajennettu maailmanlaajuinen verkosto tekevät yhteistyötä konferenssien, yrityskoulutustapahtumien, verkkoseminaarien, ETC-työkalupakkien ja foorumin kautta	

Kehittää opettajien työelämätietoisuutta ja koulutuksen työelämärelevanssia	X	Liittyminen EEUK Associate -ohjelmaan antaa kouluttajille ja ammatinharjoittajille mahdollisuuden kehittää ammatillista käytäntöä, vaikka et olisikaan tutkija	
Sisältää opettajille merkittävän innovaatioelementin	X	EEUK:n tavoitteena on mahdollistaa innovatiivinen huippuosaaminen yrittäjyyskoulutuksessa	
Todisteita opettajien ja työnantajan yhteisestä suunnittelusta	X	EEUK:n hallitus ja jäsenet antoivat äskettäin merkittävän panoksen yritystoiminnan ja yrittäjyyskasvatukseen uusiin Quality Assurance Agency -ohjeisiin.	

Ready Unlimited

Ready Unlimited on johtava ammatillinen oppimispalvelu, joka auttaa kouluttajia kehittämään yrittäjyyskulttuuria, -opetussuunnitelmia ja -pedagogiikkaa. Ready Unlimited -palvelun työssä ei ole kyse minirytysohjelmien toteuttamisesta tai asioiden valmistamisesta ja myymisestä, vaan pikemminkin opettajien tukemisesta, jotta he voivat arvioida ja innovoida käytäntöjä ja opetusta yrittäjyyden oppimisen ja yrittäjyyskulttuurin kautta.

Organisaatio käyttää tätä lähestymistapaa koulutuksen laadun parantamisen keinona. Ready Unlimited myös tukee kouluja ja muita organisaatioita niiden pyrkimyksissä kehittyä seuraavalle tasolle. Organisaatio auttaa kehittämään opetussuunnitelmia ja pedagogiikkaa, joka on kiinnostavaa, motivoivaa ja sidoksissa työ- ja yritysmaailmaan. Prosessin aikana Ready Unlimited tuo todellisen maailman mahdollisuudet nuorten lähelle. Ready Unlimited -organisaation asiakkaat vaihtelevat yksittäisistä kouluista ja kouluverkostoista opettajankoulutusorganisaatioihin, joihin kuuluvat myös korkeakoulut ja yliopistot. Sen asiakkaita ovat myös alueelliset ja kansalliset hallitukset kotimaassa ja ulkomailla sekä organisaatiot kuten OECD.

Ready Unlimited -organisaation visio on, että koulutuksen avulla nuoret kehittävät yrittäjyyteen liittyvää ajattelutapaa ja käyttäytymistä, jotka ovat keskeisiä 2000-luvun haasteiden ratkaisun ja mahdollisuuksiin tarttumisen kannalta. Tämän saavuttamiseksi se työskentelee kouluttajien kanssa, jotta nämä voivat luoda ja kehittää yrittäjähenkistä opetusta ja oppimista opetussuunnitelman avulla kaikille nuorille.

Organisaation kanssa työskentelevät opettajat ja rehtorit mainitsivat, että tämä lähestymistapa auttaa tukemaan nuoria, jotta nämä voivat elää palkitsevaa ja tyydyttävää elämää antamalla heille mahdollisuuden:

- Tuntea kuuluvansa yhteisöön ja olevansa merkittävä osa sitä
- Kehittää rakkautta elinikäiseen oppimiseen
- Olla yhteydessä työ- ja liike-elämän maailmaan, johon he jonain päivänä siirtyvät
- Kehittää yrittäjyysvalmiuksia, taloudellista osaamista sekä ymmärrystä liiketoiminnasta

- Nähdä ja luoda mahdollisuuksia

Joitakin kommentteja Ready Unlimitedistä⁶⁸:

- Catherine Brentnall analysoi Ofstedin raportteja ja haastatteli Derbyshire Ready -operaatioon osallistuneita rehtoreita ja havaitsi, että 95 prosentilla tarkastelluista kouluista oli myönteisiä kommentteja yrittäjähenkisestä opetuksesta, oppimisesta tai hankkeista, ja että Derbyshire Ready -koulut olivat kaksi kertaa todennäköisemmin nousseet Ofstedin asteikossa kuin koulut, jotka eivät osallistuneet siihen (Brentnall, C. 2014, How much does the development of enterprise education contribute to the quality of a school? An initial study based on Ofsted Inspection Reports and the perceptions of Head Teachers).
- Lisäksi Ofsted on pannut merkille, että ohjelmiin osallistuvat opettajat kehittivät hyvää ja erinomaista oppimista, minkä tuloksena oli itsevarmoja ja innostuneita nuoria (Ofsted Subject Survey Inspection 2008 'Evaluation of Rotherham Ready Enterprise Initiative').
- Esro Ltd:n etnografinen tutkimus Ready Unlimited -organisaation työstä havainnollisti, miten yrittäjyyskoulutusta voidaan käyttää yrittäjämäisempien yhteisöjen perustana ja tapana auttaa nuoria kehittymään yrittäjämäisemmiksi (Esro Ltd, 2013, 'Are we ready?').
- Sheffieldin yliopiston alueellinen talous- ja yrityskehityskeskus (The University of Sheffield's Centre for Regional Economic and Enterprise Development (CREED) saattoi päätökseen prosessiarvioinnin Ready Unlimitedin Ready Hubs -mallista. Se havaitsi, että malli kehitti kouluttajien ja muiden sidosryhmien valmiuksia ja resursseja työskennellä yhdessä luodakseen lisää yritysoppimisen mahdollisuuksia useammalle nuorelle (Creed 2013 Rotherham's Enterprise Entitlement – The Ready Hub model).

Kriteerit	Yrittäjyys	Kyllä, miten?	Ei, miten?
Tukee ammatillisen koulutuksen opettajien jatkuvaa täydennyskouluttautumista	X	Opettajat kehittävät yrittäjyyskulttuuria, -opetussuunnitelmia ja -pedagogiikkaa	
Tukee divergenttien ajattelutaitojen kehittämistä	X	Alustaa käytetään koulutuksen ja oppimisen laadun parantamisen välineenä	
Tukee lateraalisen ajattelun taitojen kehittämistä	X	Koulutuksen avulla nuoret kehittävät yrittäjyyteen liittyvää ajattelutapaa ja käyttäytymistä	
Tukee luovien taitojen kehittämistä	X	Ready Unlimited kehottaa kouluttajia tarkastelemaan ja innovoimaan käytäntöjä ja opetusta yrittäjyysoppimiskulttuurin kautta	
Tukee opiskelijoiden työllistyvyyttä	X	Organisaation käyttämä lähestymistapa auttaa nuoria kehittämään yrittäjyysosaamista, taloudellisia valmiuksia sekä liiketoiminnallista ymmärrystä	

⁶⁸ <https://www.readyunlimited.com/about>

Tukee opettajille suunnattujen yrittäjyyden työkalupakettien kehittämistä	X	Ohjelmaan osallistuvat opettajat kehittivät hyvää ja erinomaista oppimista yrittäjämäisyydestä ja yritystoiminnasta	
Kehittää opettajien työelämä tietoisuutta ja koulutuksen työelämä relevanssia	X	Opettajien ja työnantajien välinen yhteistyö luo positiivista synergiaa, mikä tukee opiskelijoiden kehitystä	
Sisältää opettajille merkittävän innovaatioelementin	X	Alusta on tärkeä työkalu sekä kouluttajille että opiskelijoille ajan tasalla olevien innovatiivisten menetelmien käyttöön	
Todisteita opettajien ja työnantajan yhteisestä suunnittelusta	X	Opettajat ja työnantajat tekevät yhteistyötä yrittäjämäisyyden ja yrittäjyyden opetusmoduulien vahvistamiseksi.	

3.3. Ammatilliset oppilaitokset

3.3.1. Suomi

Yrittäjyysyliopisto, yrittäjyysstrategia

Turun yliopisto on osa yrittäjähenkisten ja sitoutuneiden yliopistojen kansainvälistä akkreditointia, josta vastaa Yrittäjyys- ja sitoutuneiden yliopistojen akkreditointineuvosto (Accreditation Council for Entrepreneurial and Engaged Universities (ACEEU)). Osana akkreditointia Turun yliopisto on laatinut itsearviointiraportin siitä, miten yliopisto edistää yrittäjyyttä ja yrittäjyystoimintaa⁶⁹.

Turun yliopiston yrittäjyyskoulutusta ja yrittäjyyttä koskevassa strategiassa on tavoitteita yrittäjyysasenteiden, -käyttäytymisen ja -kulttuurin parantamiseksi koko yliopistossa ja sen eri toiminnoissa. Yrittäjyysyliopisto on ajan tasalla oleva akateeminen ja yhteiskunnallinen vaikuttaja. Yrittäjyysyliopistona Turun yliopisto vahvistaa yrittäjyystietoisuutta ja lisää yrittäjyyskasvatusta.

Yrittäjyyskoulutus yrittäjyysyliopistossa⁷⁰ rohkaisee ja lisää opiskelijoiden kykyä ennakkoluulottomasti löytää ja tarttua uusiin mahdollisuuksiin sekä soveltaa kykyjään yrittäjänä missä tahansa organisaatiossa. Yrittäjyyskoulutusta tarjotaan Turun yliopiston kaikkien seitsemän tiedekunnan opiskelijoille. Yrittäjyyskasvatuksen tarkoituksena on lisätä yrittäjyyskäyttäytymistä koko yhteiskunnassa luomalla uutta ja tukemalla vakiintunutta yritystoimintaa sekä lisäämällä yrittäjyyskulttuurin ja -asenteiden esiintymistä koko yliopistossa. Yrittäjyysyliopistosta valmistuneet ovat aktiivisia, ennakkoluulottomia ja innovatiivisia. Heillä on hyvät viestintätaidot, kyky työskennellä

⁶⁹ www.utu.fi

⁷⁰ <https://www.yrittajyysyliopisto.fi/in-english/>

ryhmissä ja projekteissa ja he osaavat johtaa itseään. Opiskelijoita altistetaan yrittäjyydelle esimerkiksi vierailuluentojen, työelämäprojektien, yliopiston urapalvelujen sekä yrittäjyyskurskien avulla.

Yrittäjyyskasvatuksen ytimessä on ilmapiiri, joka kannustaa opiskelijoita aktiiviseen ja kokeelliseen oppimiseen. Se mahdollistaa yrittäjyysosaamisen kehittämisen yrittäjyysopetusmenetelmien avulla. Opettajille tarjotaan yrittäjyyskoulutusta.

Turun yliopistolla on pitkä historia yrittäjyyden tutkimuksesta. Turun kauppakorkeakoululla, joka on yksi Turun yliopiston tiedekunnista, on Suomen johtava ja kansainvälisesti aktiivisin yrittäjyyden tutkimusryhmä. Se tuottaa akateemista ja soveltavaa tutkimusta yrittäjyyden merkityksestä, sen erilaisista muodoista ja yrittäjyyden edistämisestä yhteiskunnassa. Yrittäjyyttä koskevaa tutkimusta tehdään kaikkialla Turun yliopistossa. Yrittäjyystutkimus keskittyy yrittäjyys- ja innovaatioprosessien, yrittäjätoiminnan ja uusien työtapojen tutkimiseen muuttuvassa yhteiskunnassa. Erityisenä kiinnostuksen kohteena on yrittäjyyden rooli erilaisissa taloudellisissa, sosiaalisissa ja kulttuurisissa yhteyksissä.

Yrittäjyysyliopisto on elinkeinoelämän keskeinen kumppani, ja sen monitieteinen asiantuntemus tarjoaa konkreettista tukea yhteiskunnan kehittämiseen erilaisten yhteistyöverkostojen kautta. Turun yliopisto on aktiivinen sidosryhmä Turun seudun yrittäjyys ekosysteemissä. Paikallisesti ekosysteemi käsittää kaikki korkeakoulut, yrittäjyyttä tukevat organisaatiot, yrittäjähdistykset, viranomaiset, rahoitusorganisaatiot ja yritykset.

Vinkkejä ammatillisen koulutuksen oppilaitoksille:

Jotta yrittäjyys ja yrittäjyysajattelu leviävät oppilaitoksen kaikille tasoille, käyttöön tulisi ottaa erityinen strategia, joka otetaan osaksi ammatillisen koulutuksen strategiaa ja tavoitteita. Opettajilla tulisi olla mahdollisuus saada erityiskoulutusta, ja vertaisoppimista voitaisiin hyödyntää ensimmäisenä askeleena yrittäjyyspedagogian käytöstä kiinnostuneiden opettajien tukemiseksi ja muilta oppimisen mahdollistamiseksi. Yrittäjyydelle ja yhteistyölle voitaisiin myös omistaa oma sivu koulun verkkosivuilla. Opettajat ja koulun johto voivat tukea ja edistää koulun opiskelijoiden yrittäjyyttä. Yrittäjyyden tukeminen yhteisössä voitaisiin tunnistaa ja sitä voisi mainostaa sen näkyvyyden lisäämiseksi.

Kriteerit	Yrittäjyys	Kyllä, miten?	Ei, miten?
Tukee ammatillisen koulutuksen opettajien jatkuvaa täydennyskoulutautumista	X	Opettajat saavat koulutusta yrittäjyyspedagogiasta ja ottavat käyttöön uusia opetusmenetelmiä, opettajilla on paremmat valmiudet ohjata oppilaita, jotka ovat kiinnostuneita yrittäjyydestä ja haluavat yrittäjiksi	
Tukee divergenttien ajattelutaitojen kehittämistä	X	Opettajat saattavat löytää uusia tapoja ratkaista ongelmia ja olla halukkaampia kokeilemaan uusia menetelmiä	

Tukee lateraalisen ajattelun taitojen kehittämistä	X	Opettajilla on paremmat valmiudet ymmärtää yrittäjiä ja yrittäjähenkistä ajattelutapaa, ja he ovat tietoisempia yrittäjäksi tulemiseen tarvittavista taidoista	
Tukee luovien taitojen kehittämistä	X	Opettajat kokeilevat uusia opetusmenetelmiä ja luokkahuoneessa syntyy uusia projekteja, jotka edistävät luovuutta	
Tukee opiskelijoiden työllistyvyyttä	X	Opetuksessa käytetään yritystapauksia, opiskelijat ovat tietoisempia innovatiivisista yrityksistä, opettajat integroivat opetukseensa työelämän kannalta merkittävää sisältöä	
Tukee opettajille suunnattujen yrittäjyyden työkalupakettien kehittämistä	X	Johto tukee opettajia yrittäjyysmäisyyteen ja nykyaikaisten opetuskäytäntöjen toteuttamiseen	
Kehittää opettajien työelämä tietoisuutta ja koulutuksen työelämärelevanssia	X	Uusia yhteistyöyrityksiä yritysten kanssa on tulossa ja vierailuluennot ja yritystapaukset ovat yleistymässä	
Sisältää opettajille merkittävän innovaatioelementin	X	Opettajat osallistuvat yrityskilpailuun ja yliopiston tai koulun järjestämät erilaiset koulutukset/leirit kannustavat luovaan ajatteluun	
Todisteita opettajien ja työnantajan yhteisestä suunnittelusta	X	Yrittäjyyskoulutus voi onnistua vain, jos yrittäjät osallistuvat prosessiin ja tekevät yhteistyötä opettajien kanssa, koska merkityksellisyys ja pedagogiikka on yhdistettävä onnistuneeksi oppimiskokemukseksi	

3.3.2. Kreikka

WISE GREECE

”Wise Greece” toimii sosiaalisen yrittäjyyden alalla, ja se on palkittu sosiaalisen vastuun Award for Sustainable Enterprise and Development -palkinnolla Startup Greece Awards 2016 -kilpailussa. Vuonna 2015 Kreikan presidentti Prokopis Pavlopoulos palkitsi organisaation Citizens’ Movement -järjestön ja Greek Guiding Association -järjestön järjestämässä kilpailussa Models of Excellence 2015 -palkinnolla. Palkinto myönnettiin järjestön innovatiivisesta työstä sosiaalisten tarpeiden tyydyttämisestä samalla kun se palveli yleistä etua ja yhteisön yhteistä hyvää.

Wise Greece on voittoa tavoittelematon järjestö, joka toimii sosiaalisena yrityksenä. Se mainostaa korkealaatuisia kreikkalaisia tuotteita, joista saaduilla tuloilla se hankkii ruokaa lahjoittaakseen sitä tarvitseville ihmisille. Tämän aloitteen tarkoituksena ei ole lahjoittaa rahaa vaan kattaa huono-osaisten

ihmisten perustarpeet ja pyrkiä maailmanlaajuisesti lisäämään kuluttajien tietoisuutta, jotta he omaksuvat nämä tuotteet, seuraavat terveellistä Välimeren ruokavaliota jokapäiväisessä elämässään ja ennen kaikkea tukevat järjestön toimintaa.

Ostaessaan minkä tahansa Wise Greece -tarralla merkityn tuotteen asiakkaat auttavat heitä varmistamaan, että haavoittuvassa asemassa olevien ihmisryhmien perustarpeista huolehditaan. Asiakkaasta tulee aktiivinen osa viisasta ("wise") aloitetta. Wise Greece -logo on saanut vaikutteita ateenalaisesta tetradrahmasta, jossa oli pöllö viisauden symbolina.

Wise Greece valitsee parhaat kreikkalaiset tuotteet ja vie niitä useisiin myyntipisteisiin Kreikassa ja ulkomailla. Toiminnallaan Wise Greece markkinoi Välimeren ruokavalioon sopivia tuotteita ja ruokavalion etuja. Kreikkalaiset tuottajat lahjoittavat osuuden myynnistään Wise Greece -järjestölle, joka käyttää tuotot huolehtiakseen kodittomien, lasten ja vanhusten perusruokahuollosta yhteistyössä hyväntekeväisyysjärjestöjen ja voittoa tavoittelemattomien järjestöjen kanssa.

Wise Greece koostuu joukosta nuoria, joilla on yhteinen näkemys maailmanlaajuisesta Viisaasta liikkeestä ("Wise Move"). He haluavat innostaa kuluttajia omaksumaan Välimeren ruokavalion hyödyt, käyttämään Wise Greece -tuotteita jokapäiväisessä elämässään ja osallistumaan järjestön voittoa tavoittelemattomaan tehtävään. Tiimiä täydentävät useiden avainalojen asiantuntijat (elintarvikeasiantuntijat, kokit, laadun ylläpito, markkinointi, myynti jne.), jotka auttavat Wise Greece järjestöä saavuttamaan sen tavoitteet.

Tuotteista: Herkkuja, jotka on tuotettu siunatussa Kreikan maassa. Oliiviöljyä tunnetuilta Kreikan alueilta, tarkkaan valittuja mausteita ja yrttejä, huolella perinteisillä resepteillä valmistettuja makeisia ja hilloja, etikkaa, hunajaa ja luomusuklaata, Välimeren paahduttavan auringon alla viljellyistä rypäleistä valmistettuja viinejä, rakiä ja ouzoa, pastaa ja korppuja. Tässä joitakin esimerkkejä Wise Greece tuotteista.

Seuraa projektia [Facebookissa](#)

Vieraile projektin [Websivuilla](#)

Kumppanit:

Yhteisrahoitettu
Euroopan unionin
Erasmus+ -ohjelmasta

